

Ya impaitudek Apu Dios nan John ni meippanggep nan Jesus

¹ Yan eman ni endi nin emin eyadda wadan nunya, ey wada ngu dedan etan Ehel ni mengippeamtan Apu Dios. Hi-gatu ey wadan Apu Dios, tep Dios dedan.

² Wada ngu dedan nan Apu Dios et han mawedan emin eya wadan nunya.

³ Gapuh ni hi-gatu ey naltun emin eya wadan nunya. Endi hakey eyan wadan nunyan eleg tu letuen.

⁴ Hi-gatu nalpuan ni biyag ni tuu niya hi-gatu hu dilag ni kamemnang ni nemnem ni tuu ma-lat awatan da meippanggep nan Apu Dios.

⁵ Huyyan dilag hu kamemnang ni engeenget ma-lat endi tu ke-ngetan, nem mannananeng ni ingganah.

⁶⁻⁷ Wada etan tuu e hi John e pinutuk Apu Dios ni mengippeamtad emin ni tuu meippanggep nunman ni dilag ma-lat kulugen da.

⁸ Beken ni hi John humman ni dilag, nem hi-gatu mengituttuddun meippanggep ni nunman ni dilag.

⁹ Huyyan dilag ey immali eyad puyek. Hi-gatu hu makulug ni dilag ni kamemnang ni nemnem ni tuu ma-lat amtaen da meippanggep nan Apu Dios.

¹⁰ Hi-gatu hu gaputun newada eya puyek, nem yan inlian tud puyek, ey eleg immatunan idan tuu.

¹¹ Em, immali et mekiha-ad idan tuu tu, nem dakel ni hi-gada hu eleg mangebulut ni hi-gatu.

¹² Nem wadadda edum ni tuun nengabulut ni hi-gatu, et humman idan tuu hu nengidwatan tun kelebengan dan meibbillang ni u-ungngan Apu Dios, tep nandinel idan hi-gatu.

¹³ Humman ni da neibilangan ni u-ungngan Apu Dios ey beken ni nalpud nemnem ni tuu niya beken ni henin kakei-ungngain tuu, tep ya neiungngaan da ey gapuh ni kabaelan Apu Dios, et humman hu, hi-gatu law hu Ameda.

¹⁴ Humman ni Ehel ni mengippeamtan Apu Dios ey nangkapyan tuu et mekiha-ad ni hi-gatsun pigan toon eyad puyek. Inenang-ang mi ey makulug ni emin hu in-inhel tu niya et-eteng binabbal tun hi-gatsun tuu. Inenang-ang mi et amtaen mi e hi-gatu etan binugtung ni U-ungngan Apu Dios. Hi-gatu kei-ang-angan ni dayaw Ametu e hi Apu Dios.

¹⁵ Hi-gatu hu impeenamtan John e kantuy “Huyya etan kametbal ni tuun inhel kun hi-gayun um-ali. Eta-gey ni peteg saad tu nem hi-gak, tep wada dedan et hannak maweda.”

¹⁶ Gapuh ni et-eteng ni impeminhed tu niya binabbal tun hi-gatsun tutu-u ey dakel ni peteg hu panyaggudan ni peelli tun dewwatan tayu.

¹⁷ Ya Tugun Apu Dios ey hi Moses hu nenawat. Nem ya endi pappeg tun impeminhed niya binabbal Apu Dios et ya makulug ni meippanggep

ni hi-gatu ey hi Jesus Christo hu nengipeamtan hi-gatsu.

¹⁸ Endi edum ni nenang-ang nan Apu Dios, ebuh etan binugtung ni U-ungnga tu, tep wadan kenayun ni hi-gatu. Et hi-gatu nengipeamtan meippanggep nan Apu Dios.

*Ya kaituttuddun John e kamemenyag
(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18)*

¹⁹ Yadda ap-apud Jerusalem ey intu-dak dadda padi et yadda kaumbaddang ni hi-gadad Tempol et lumaw idad kad-an John ni an mengibbegga hedin hipa ingkatuu tu.

²⁰ Et ehelen John hu makulug e kantuy “Beken-nak hi Christo ni pinutuk Apu Dios ni mengipaptek ni tuu tu.”

²¹ Et kandan hi-gatuy “Kaw hi-gam tep hi Elijah?” Kan John mewan ey “Beken nak ni hi Elijah.”

Et kan da mewan ey “Kaw hi-gam tep etan prophet ni impakulug Apu Dios ni um-ali?” Kan John ey “Beken ni hi-gak humman ni prophet.”

²² Et kanday “Hipa ka tep? Mahapul ni ehelen mu hedin hipa ka et wada ehelen middan nengitu-dak ni hi-gami.”

²³ Kan John ey “Hi-gak etan inhel lan Isaiiah e prophet e kantuy
'Wadalli etan mengit-itkuk di eleg mebebleyi e kantuy: Idaddan yu ey iyayyaggud yu dellanen ni Apu tayu.' ” *

---

* **1:23 1:23** Ya keibbellinan nunya ey pandaddan kayu e iyayyaggud yu elaw yu tep um-ali Apu tayu.

²⁴ Entanni ey kan mewan idan nunman ni intudak idan Pharisee ey

²⁵ “Hedin beken kan hi Christo, ey beken kan hi Elijah niya beken kan prophet Apu Dios ni kantun um-ali, kele tep muka benyagidda tuu?”

²⁶ Hinumang John et kantuy “Wada kelebenngan kun memenyag idan tuu, nem danum hu nakka memenyag ni hi-gada. Nem wada hakey ni hi-gatsun nunyan eleg yu amta.

²⁷ Hi-gatu etan kangkun meihhullul ni hi-gak. Hi-gatu ey kamedeyyaw ni peteg tep eta-gey saad tu et nakka umbaing ni mambalin ni bega-en tu.”

²⁸ Huyya nekapkapyad bebley di Betania di bahil ni Wangwang e Jordan ni kapemenyagin John idan tutu-u.

Hi Jesus ey kamei-ellig di kalneroh, tep ingkatey tu liwat ni tuu

²⁹ Yan newa-waan tu, ey inang-ang John hi Jesus e iyyallid kad-an tu et kan John idan tuu ey “Iyalli etan intudak Apu Dios ni kamei-ellig di Kalneroh tun mengkal ni liwat ni tuu.

³⁰ Hi-gatu etan inhel kun um-alin meihhullul ni hi-gak e neta-ta-gey saad tu nem hi-gak, tep wada ngu dedan et hannak maweda.

³¹ Anin ni hi-gak et eggak dama la ni amtan nunman huyyan um-alin meihhullul ni hi-gak, nem binenyagak ida tuun danum ma-lat wada inna-nu tun pengamtaan idan tuudya Israel ni hi-gatu.”

³² Huyya hu inhel John ni nengamtaan tun Jesus: “Yan nunya ey inamtak law e hi-gatu hi Christo, tep inang-ang ku hu Ispirituh Apu Dios

e heni ang-ang ni paluman nalpud kabunyan et umpan hi-gatu.

³³ Eggak la ni amta e hi-gatu hu pinutuk Apu Dios ni Christo, nem inhel tu eman ni nengitudakan tuwak ni memenyag idan tuun danum e kantuy 'Ya etan e-paan ni Ispirituh kun heni paluma ang-ang tu ey humman hi Christo. Hi-gatu hu mengibbenyag ni Ispirituh kuddan tuu.'

³⁴ Inang-ang kun emin huyyan neipahding, et mukun nakka i-e-hel e hi-gatu ey makulug ni Ungngan Apu Dios."

Ya nengamtaan di Andrew nan Peter nan hi Jesus

³⁵⁻³⁶ Yan newa-waan tu ey kaman-eh-ehneng di John et yadda etan dewwan disipol tu ey nelabah hi Jesus et kan John ni hi-gaday "Hi-gatu etan kamei-ellig di Kalneroh ni kamei-appit nan Apu Dios."

³⁷ Dingngel da humman ni inhel John ey nekilaw idan Jesus.

³⁸ Nanwingi hi Jesus ey inang-ang tudda e ida kameitu-tu-nud ni hi-gatu et kantun hi-gaday "Hipa ibbageyu?" Kanday "Apu, attu muka panha-adi?"

³⁹ Kantun hi-gaday "Ikeyuy et yu ang-angen." Et makilaw idan an nenang-ang ni tuka panha-adi et umdateng ida ey hambatenganan. Neki-huhummangan idan hi-gatu ingganah nehileng.

⁴⁰ Hi Andrew e agin Simon Peter etan hakey ni disipol John ni nekilaw nan Jesus.

⁴¹ Et ya nebukul ni impahding tu ey tu inang-ang hi agi tu e hi Simon et kantun hi-gatuy

“Inang-ang mi etan pinutuk Apu Dios ni Christo ni mengippaptek ni tuu.”

⁴² Et ikuyug Andrew hi agi tu e hi Simon di kad-an Jesus. Ey kan Jesus ni hi-gatuy “Hi-gam hi Simon e u-ungngan John, nem yan nunya ey hullulan ku ngadan mu et hi-gam law hi Peter.” Ya keibbellinan nunyan ngadan ey Batu.

Disipol daman Jesus di Philip nan Nathaniel

⁴³ Nawa-wan nunman et lumaw hi Jesus di Galilee ey dinteng tu hi Philip et kantun hi-gatuy “Kaikuyug kan hi-gak.”

⁴⁴ Hi Philip ey kebebleyan di Andrew nan Peter di Betsaida.

⁴⁵ Limmaw hi Philip et tu ang-angen hi Nathaniel et kantun hi-gatuy “Inang-ang mi hi Christo, meippanggep ni hi-gatu hu intudek lan Moses et yadda la eman prophets, Ya ngadan tu ey hi Jesus e iNazareth e u-ungngan Joseph.”

⁴⁶ Nem kan Nathaniel ey “Kaw wada kayyag-gud ni iNazareth?” Kan Philip ey “Ikay et mu ang-angen.”

⁴⁷ Inang-ang Jesus e iyyalli hi Nathaniel ey kantuy “Iyyalli hu makulug ni helag Israel e endin hekey itek tu.”

⁴⁸ Kan Nathaniel ey “Kele inamta muwak?” Kan Jesus ey “Inang-ang daka dedan eman ni muka panhihiddumid hengeg ni keyew e fig et han daka ayagin Philip.”

⁴⁹ Et kan Nathaniel ni hi-gatuy “Apu, hi-gam hu makulug ni U-ungngan Apu Dios. Hi-gam hu makulug ni Ap-apun helag Israel.”

⁵⁰ Kan Jesus ni hi-gatuy “Kinulug muwak tep inhel ku e inang-ang dakad hengeg ni keyew e fig. Nem wadalli edum ni ketngaan mun peteg nem ya huyya.”

⁵¹ Kan Jesus mewan ey “Dengel yu eya e-helen ku, makulug ni ang-angen yulli e meibbeghul hu kabunyan et wadaddalli anghel Apu Dios ni mambinbinangngad idan um-alid kad-an ku e Pengulwan ni emin ni tuu.”

2

Ya kasal di Kanah

¹ Nelabah dewwan aggew ey wada hu kasal di Kanah di Galilee ey wadadman hi inan Jesus.

² Wada damad man hi Jesus et yadda disipol tu.

³ Entanni ey na-puh hu meinnum ey kan inan Jesus ni hi-gatuy “Tam endi law innumen da.”

⁴ Kan Jesus nan inetuy “Kele hi-gak mu pengibgaan? Eleg ni medatngan tsimpuh ni pengippeang-angan kun kabaelan Apu Dios.”

⁵ Nem kan inetu etan idan bega-en ni kamampaptek ey “U-unnud yu hu hipan e-helen Jesus ni hi-gayu.”

⁶ Wadadman hu enem ni pa-nay ni simmuun ni kapan-ullahiddan tuu tep humman elaw idan Jews. Ya kaellan hakey ni pa-nay ni han napnu ey dewampulu winu telumpulun galon ni danum.

⁷ Kan Jesus ida etan ni bega-en ey “Penu yudda eman pa-nay ni danum.” Inu-unnud da et penuen dadada etan pa-nay ni danum.

⁸ Entanni ey kan Jesus ni hi-gaday “Yu pamengulun ittaugan etan kamengippaptek eyan kasal.” Et da iteugan.

⁹ Sinamtaman nunman ni kamengippaptek ni kasal humman ni danum ni nambalin ni meinnum, nem eleg tu amta hu nalpuan tu. Ebuh ida etan bega-en ni nengamta. Ey impaeyag tu etan lakin kankasal

¹⁰ et kantuy “Ya inamtak ni elaw tayu ey tayu kapebukkul ni ittaug hu kakkayyaggud ni meinnum, et hedini na-puh, ey han tayu intun nud hu lagat hedini wada. Nem kele hedini hi-gayu, man iyyadya yu impanggillig ni kayyaggud ni yu intaug?”

¹¹ Humman ni impahding Jesus di Kanah di Galilee hu nemangulun miracle ni nengipeangan tun kabaelan tu. Et nema-man nengulug ida disipol tun hi-gatu.

¹² Entanni ey limmaw hi Jesus di Capernaum e nekilaw hi inetu, yadda agitu et yadda disipol tu et manha-ad idadman ni pigan aggew.

Ya linawwan Jesus di Tempol

(Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46)

¹³ Ngannganih ni medettengan hu Piyestah ni Passover et lumaw di Jesus di Jerusalem.

¹⁴ Limmaw ida etan di Tempol ey dakel ida kamanggettang ni baka, yadda kalneroh, yadda paluma et yadda etan kamenullul ni pihhuh.

¹⁵ Immala hi Jesus ni linubid et kopyaen tun heplit et pandegyunen tudda baka et yadda kalneroh ni daka iggatang ey binetu-lang tu

tebol idan kamenullul ni pihhuh et maiwekay hu pihhuh da.

¹⁶ Et kan tuddan etan ni kamanggettang ni paluma ey “Pan-ia-allaw yudda eya paluma yu. Kele yuka pambalin ni mulkaduh eya baley Ama?”

¹⁷ Ninemnem idan disipol tu etan neitudek la e kantuy “Apu Dios, nemahhig kaguh ku eyan baley mu, et maggeh nemnem ku hedini nalgem hu keussalan tu.” *

¹⁸ Kan idan Jews nan Jesus ey “Hipa miracle ni peang-ang mu et keang-angan tu e wada kelebengan mun mengippahding idan eyan impahding mu?”

¹⁹ Kan Jesus ni hi-gaday “Bahbah yu eya Tempol et behwatan kun tellun aggew.”

²⁰ Et kan idan Jews ey “Kele kuma na-pat et enem ni toon et han mebehwat huyyan Tempol ey kammu kuma ey hambehwat mun tellun aggew hedini mebahbah?”

²¹ Nem ya tempol ni inhel Jesus ey ya annel tu.

†

²² Et yan eman ni netagwan Jesus ni katlun aggew ni neteyyan tu, ey ninemnem idan disipol tu humman ni inhel tu. Huyya gaputun kinulug da impatudek Apu Dios ni ehel tun meippanggep ni ketegguan Jesus niya kinulug da dama humman ni inhel Jesus ni hi-gada.

Inamtan Jesus hu wadad nemnem ni tuu

---

* **2:17 2:17** Psalm 69:9 † **2:21 2:21** [19-21] Ya keibbellinan ni inhel Jesus ey anin ni mettey et umtagun katlun aggew.

²³ Yan nunman ni wada Jesus di Jerusalem ni nunman ni Piyestah ni Passover ey impahding tudda miracles et dakel ida tuun nengulug ni hi-gatu.

²⁴⁻²⁵ Nem eleg medinnel hi Jesus e nehammad hu daka pengullug, tep inamta tu hu elaw ni tuu, anin ni eleg da e-hela hu wadad nemnem da.

3

Ya ung-ungbal di Nikodemus nan Jesus

¹ Wada hu hakey ni Pharisee ni ap-apuddan Jews e hi Nikodemus ngadan tu.

² Nehileng ey limmaw di kad-an Jesus et kantun hi-gatuy “Apu, inamta mi e hi-gam etan mittuduh ni intu-dak Apu Dios, tep eleg han-ipahding ni tuu etan ida muka pehpehding, hedin eleg baddangin Apu Dios.”

³ Kan Jesus ni hi-gatuy “E-helen kun hi-gam e makulug ni eleg mabalin ni meilla-kam hu tuud nan-ap-apuan Apu Dios hedin eleg meippidwan mei-ungnga.”

⁴ Kan Nikodemus ey “Inna-nun an mei-ungnga mewan hu tuu hedin nehiken law? Kaw mam-banggad di egeh inetu et han mewan maukat?”

⁵ Kan Jesus ey “Dengel muwak tep makulug ni mahapul ni ya danum et ya Ispirituh Apu Dios hu menggippidwan kei-ungngaan ni tuu et han maila-kam di nan-ap-apuan Apu Dios.

⁶ Ya in-ungngan tuu ey elaw ni tuun ebuh hu wadan hi-gatu. Nem ya etan tuun meippidwan mei-ungnga et mawedan hi-gatu hu Ispirituh Apu Dios ey heni law daman elaw Apu Dios hu elaw tu.

⁷ Et humman hu, entan katngan nanghelan kun mahapul ni meippidwan mei-ungnga hu tuu.

⁸ Ya tuun meippidwan mei-ungnga et mawedan hi-gada hu Ispirituh Apu Dios ey kamei-ellig etan di dibdib. Inamta tayu e ya dibdib ey kamegibbek niya linggeman hu tuka pellowwi. Tayu kadedngela bungug tu, nem eleg tayu amta tuka kelpui niya tuka lawwi tep eleg meang-ang. Henin nunman etan tuun wadan hi-gatu hu Ispirituh Apu Dios, e eleg tayu han-awat hu kapehding ni Ispirituh Apu Dios ni hi-gatu, nem ka-ang-ang e nehullulan hu elaw tu et kayyaggud law.”

⁹ Kan Nikodemus ey “Kele inna-nu tu makkaw huyyan inhel mu?”

¹⁰ Kan Jesus ey “Kele hi-gam hu kametbal ni mittuduh ni elaw tayun Jews ey eleg mu amta huyya?”

¹¹ Dengel mu eya e-helen ku, tep makulug hu mika e-e-hela, tep inamta mi niya inang-ang mi, nem eleg yu kulluga.

¹² Inhel kun hi-gayun emin hu meippanggep ni kamekapkapyad puyek, nem eleg yu kulluga et nema-ma ngun eleg yun hekey kulluga hedin ya kamekapkapyad kabunyan di kad-an Apu Dios hu e-helen kun hi-gayu.

¹³ Endi edum ni limmaw ni an nenang-ang alin kabunyan, ebuuhak e Pengulwan ni emin ni tuu, tep yadman ali nalpuan ku.

¹⁴ Hi Moses eman ni wadaddad eleg mebebleyan ey inla tu etan giniling et kapyaan tun heni uleg et ipelat tu et itu-bek tu, et humman hu sinengaw idan kinlat ni uleg et eleg ida matey.

Hanniman daman hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu e meippettakkak ali damad keyew

¹⁵ et emin hu mengullug ni hi-gak ey wada biyag tun endi pappeg tu.

¹⁶ Hi Apu Dios ey nakappinhed daitsun tuud puyek et humman gaputun eleg tu kawwanan etan binugtung ni U-ungnga tu et itu-dak tu eyad puyek ma-lat emin ida mengullug ni hi-gatu ey meidwatan idan biyag ni endi pappeg tu et eleg ida lumaw di nandaul.

¹⁷ Eleg itu-dak Apu Dios hu U-ungnga tud puyek ni an manhuwet ni tuun mekastigu, nem intu-dak tun an menellaknib ni tuu.

¹⁸ Et ya etan tuun mengullug ni hi-gatu ey eleg ali kastiguen Apu Dios, nem ya etan tuun eleg mengullug ni hi-gatu ey mekastigu tep ya eleg tu pangulugan ni U-ungngan Apu Dios.

¹⁹ Humman ni dilag ey immali eyad puyek ni memnang ni nemnem ni tuu, nem eleg da pinhed ni issiked hu lawah ni daka pehpehding, et humman hu mekastigudda.

²⁰ Yadda etan tuun ya lawah daka pehpehding ey eleg da pinhed ni mebnangan ida tep meamta hu lawah ni daka pehpehding.

²¹ Nem yadda etan tuun ya kayyaggud hu daka pehpehding ey pinpinhed dan um-alid kad-an ni dilag ma-lat meang-ang e indawtan Apu Dios idan kabaelan dan mengippahding ni kayyaggud.”

Ya saad Jesus ey eta-gey ni peteg nem hi John

²² Entanni ey limmaw hi Jesus di Judea et makilaw ida disipol tun hi-gatu. Nanha-ad idadman et pambenyagan dadda tuud man.

²³ Wada dama hi John di Aenon e neihnup di Salim e tudda kapambenyagi tuud man, tep dakel danum diman.

²⁴ Yan nunman ni tsimpuh ey dakel kaum-alin mampebenyag nan John. Yan nunman ey eleg pay ni maikelabut.

²⁵ Entanni ey nekitutut ida etan disipol John etan ni hakey ni Jew meippanggep ni benyag.

²⁶ Limmaw ida huyyan disipol John di kad-an tu et kandan hi-gatuy “Apu, kaw hannemnem mu etan tuun kadwam di ba-hil ni wangwang e Jordan e kanmun hi Christo? Tagan tu kunu benyag nunya ey dakel hu tuun kaumlaw ni mampebenyag ni hi-gatu.”

²⁷ Hinumang John et kantuy “Eggak um-ameh hedin dakel ida kamampebenyag ni hi-gatu. Endi edum ni kakelpuin kelebengan ni tuu, nem ebuh hi Apu Dios.

²⁸ Inhel kun hi-gayun nunman et inamta yu e bekennak ni pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu, nem intu-dak tuwak ni an mengiddaddan idan tuun mengebbulut ni hi-gatu.

²⁹ Hi-gak ey nakka mei-ellig etan ni kamangkel-lun e u-unnudun tu e-helen etan ni lakin tu ikkalun. Tep hi-gak ey immali-ak ni mengipeamtan Christo. Et yan nunya, ey nakka man-am-amleng law ni peteg tep immali ey inebulut idan tutu-u.

³⁰ Et humman hu, mahapul ni hi-gatu meid-deyyaw ni peteg, beken ni hi-gak.

³¹ Hi Jesus e nalpud kabunyan ey hi-gatu keta-ta-geyyan. Ya nalpud puyek ey ebuh hu wadad puyek ni tuka ewwasi, et humman ni ebuh hu inamta tun e-helen. Et mukun kulangngak tep yad puyek hu nalpuan ku. Nem hedin hi-gatu, man amta tun emin tep nalpud kabunyan ey hi-gatu keta-ta-geyyan ni emin.

³² Ya tuka ituttuddu ey ya inang-ang tu niya dingngel tud kabunyan, nem hahhakkey ida kamengebbulut.

³³ Nem yadda etan kamengebbulut ni tuka ituttuddu ey hi-gada kamengihuddut e makulug emin hu ehel Apu Dios.

³⁴ Emin hu kae-helan Jesus ey nalpun Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gatu, tep indawat Apu Dios ni hi-gatu hu Ispirituh tu e et-eteng kabaelan tu.

³⁵ Hi Apu Dios ey nakappinhed tu hi Jesus e U-ungnga tu et idwat tun emin ni hi-gatu hu kelebengan ni man-ap-apun emin.

³⁶ Emin tuun mengullug nan Jesus e U-ungngan Apu Dios ey wada biyag dan endi pappeg tu. Nem yadda etan tuun eleg mengullug ni hi-gatu ey endin hi-gada humman ni biyag, nem kastiguen idallin Apu Dios ni ingganah.”

4

Ya nekiungbalan Jesus etan ni biin iSamaria

¹ Yadda etan Pharisee ey dingngel da e dad-dakkel ida kamekikkilaw nan Jesus ey dakel ida kamampebenyag ni hi-gatu, nem hi John.

² Nem ya kakulugan tu ey endin hekey kaya an binenyagan Jesus, tep yadda disipol tu hu kamemenyag idan tuu.

³ Inamtan Jesus e dingngel idan Pharisee hu meippanggep ni nunman, et hi-yanen da Judea et mambangngad idad Galilee.

⁴ Yan linawwan da ey indalan dad Samaria

⁵ et dumteng idad Saykar e hakey ni bebley diman e neihnup di puyek ni impebeltan Jacob lan u-ungnga tu e hi Joseph.

⁶⁻⁸ Dinteng da etan hibuy ni kinu-kuan lan Jacob et yumudung hi Jesus tep neatu. Yadda etan disipol tu ey limmaw idallid bebley ni an umgatang ni kennen da, et hahhakkey hi Jesus ni nehi-yan di hibuy. Yan nunman ni ngannganih ni mandattek aggew ey wada immalin biin an man-ehhul etan di hibuy et kan Jesus ni hi-gatuy “Ala kallin danum et uminummakah.”

⁹ Natnga etan bii et kantuy “Kele kamambaggan hi-gak ni danum, ey iSamariahak ey hi-gam ey Jew ka?” Inhel etan ni bii huyya, tep eleg pinhed idan Jews hu iSamaria.

¹⁰ Kan Jesus ey “Gullat et ni inamtam etan kaidawat Apu Dios niya inamtam hedin hipak et wadan mambegga kan hi-gak ni danum ni um-idwat ni biyag ni endi pappeg tu.”

¹¹ Kan etan ni bii ey “Attu makkaw mu panggellaan ni kammun danum ni um-idwat ni biyag ni tuu ey endi pena-nuk mun eyad edallem ni hibuy?

¹² Kaw neta-ta-gey ka nem hi Jacob e apu tayu lan nengu-ku eyan hibuy? Huyyan hibuy hu inuinuman Jacob et yadda u-ungnga tu

niyadda animal da. Kaw wada tep hin-appil ni kayyaggud ni danum ni dammutun iddawat mu?”

¹³ Kan Jesus ni hi-gatuy “Ya danum eyad hibuy ey anin ni innuinnumen ni tuu et nekemtang ali mewan ni na-wew.

¹⁴ Nem ya etan tuun menginnum ni danum ni iddawat ku ey eleg law me-wew, tep humman ey kamei-ellig di danum ni utbul ni eleg metduk. Et ya tuun ebbuluten tu humman ni nakka iddawat ey wada biyag tun endi pappeg tu.”

¹⁵ Kan etan ni biin hi-gatuy “Apu, idwasi muwak nunman ni danum ma-lat eggak ma-ma-wew et eggak um-umlidyan an man-ehhul.”

¹⁶ Kan Jesus ni hi-gatuy “Elaw ka ni et mulli awiten ahwam.”

¹⁷⁻¹⁸ Hinumang etan ni bii et kantuy “Endi ahwak.”

Kan Jesus ey “Makulug huttan ni inhel mun endi ahwam, tep ma-nut liman laki nekiahwaam, nem ya etan nekiaddumam ni nunya ey beken mu ahwa.”

¹⁹ Kan etan ni bii ey “Apu, inawtan ku law e prophet ka.

²⁰ Et pinhed kun ibbagan hi-gam hedin kele yadda aammed min nunman ey ya eyad duntug hu daka penaydayawin Apu Dios, nem hi-gayun Jews, ey kanyuy mahapul ni yad Jerusalem hu penaydayawan yun hi-gatu.”

²¹ Kan Jesus ey “Kulug mu eya e-helen ku e wadalli tsimpuh ni eleg mahapul ni yad eyad duntug winu yad Jerusalem hu penaydayawan nan hi Ama Apu Dios.

²² Hi-gayun iSamaria ey kulang ni peteg hu yuka pan-ewwat ni elaw Apu Dios, nem hi-gamin Jews ey inamta mi elaw tu, tep hi-gamin Jews hu nalpuan etan ni pinutuk Apu Dios ni menellaknib ni tuu.

²³ Nem yan nunya ey anin ni hipan tuu ey dammutun mekiddagyum nan Apu Dios. Ya kei-ang-angan tu huyya ey wadadda law hu kamenaydayaw nan Apu Dios di nemnem da niya daka kulluga e makulug hu meippanggep ni hi-gatu. Huyya elaw ni penaydayaw ni pinhed Apu Dios ni u-unnuden ni tuu.

²⁴ Hi Apu Dios ey Ispirituh, et humman hu ya tuun menaydayaw ni ustuh ni hi-gatu ey mahapul ni baddangan ni Ispirituh ni mandeyyaw ni hi-gatud nemnem tu meippuun di makulug ni kameituttuddu.”

²⁵ Kan etan ni bii ey “Inamtak e um-alilli etan pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni emin ni tuu e hi Christo ngadan tu. Yallin ellian tu hu pengippeewwatan tun hi-gatsun emin ni eleg tayu han-awat.”

²⁶ Kan Jesus ni hi-gatuy “Hi-gak hi Christo.”

²⁷ Tuka pan-e-hela huyya ey dimmateng ida disipol tu. Ey natngadda tep kamekiung-ungbal hi Jesus etan ni bii, nem endin hi-gada nengibegan hi-gatu hedin hipa tuka pan-ibbaga etan ni bii winu hipa daka ennungbala.

²⁸ Hini-yan etan ni bii etan tu et i-ahul et mambanggad di bebley et kantuddan tuu ey

²⁹ “Ikeyuy kedi. Immen etan tuun inamta tun emin hu impahpahding ku et ehlen tun

hi-gak. Hi-gatu na-mu pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni emin ni tuu.”

³⁰ Et ebuhe wada hakkey ida etan ni tuu etan di bebley ey limmaw idan an menang-ang nan Jesus.

³¹ Eleg pay ni dumteng ida etan tuu ey kan idan disipol Jesus ey “Apu, pangan ka law.”

³² Nem kan Jesus ey “Wadan hi-gak etan kennen ni eleg yu amta.”

³³ Wada hakkey ni hi-gami ey kantuy “Hipa namu immi-lin kennen tu?”

³⁴ Kan Jesus ey “Ya kamei-ellig ni kennen ku ey ya pengippahdingan kun pinhed Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak niya mengibbuh ni ngunun indinel tun hi-gak.

³⁵ Wada etan yuka e-helan kanyuy ‘Melebbah epat ni bulan et medetteng hu ahiani.’ Nem e-helen kun hi-gayu e yan nunya law hu pan-ennian tep nedateng. Ang-ang yu eyadda dakel ni tuun kamampengellin nandaddan ni mengullug ni hi-gak. Hi-gada hu neieligan ni nedateng ni meenni.

³⁶ Ey yadda kaman-enni neieligan idan kamantuttuddun meippanggep Apu Dios, ey wada tangdan da. Tep ya neieligan ni daka pan-ennia ey yadda etan tuun mengullug ni kameituttuddu e hi-gada meiddawtan ni biyag ni endi pappeg tu. Huyyan kayyaggud ni meenni hu pambalanan ni ngunuddan nantanem et yadda nengani. Et mukun ida kaman-am-amleng.

³⁷ Makulug etan kandan ‘Mantennem edum ey man-enni edum.’

38 Intu-dak dakeyun an mengennin beken yu intanem. Wadaddala nemangulun neatun nantanem et yan nunya ey hi-gayu mengenni.” *

39 Dakel ida nengulug nan Jesus di Samaria tep ya nanghelan etan ni biin inamtan Jesus hu impahpahding tun nunman.

40 Yan nunman ey imbagaddan iSamaria nan Jesus, e manha-ad nid bebley da, et tebalen tu et manha-ad ni dewwan aggew.

41 Et yan nunman ni nanha-adan Jesus diman, ey dakel ida nei-dum ni nengulug gapuh ni intuttuddu tu.

42 Kan idan tuu etan ni bii ey “Beken ni ya inhel mun ebuh hu gaputun nengulugan mi, nem dingngel mi intuttuddu tu et kulugen mi e hi-gatu etan tayu kahehhegedan Menellaknib idan tuu.”

Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni u-ungngan ap-apu

43 Nelabah dewwan aggew ni nanha-adan dad Samaria et lumaw hi Jesus di Galilee.

44 Inhel Jesus ni nunman e kantuy “Ya prophet ey eleg kullugaddan kebebleyan tu.”

45 Dimmateng hi Jesus di Galilee ey ida kaman-amleng tuudman, tep inang-ang dadda impahding tud Jerusalem ni miracles eman ni Piyestah ni Passover.

46 Entanni ey limmaw mewan hi Jesus di Kana di Galilee. Yadman la hu nengipahdingan tu

---

* **4:38 4:38** Ya kebellinan tu huyya ey wadadda edum ni nanligligat ni nengitenuttuddun meippanggep nan Jesus et nei-daddan ida tuun mengullug ni hi-gatu et yadda disipol tu hu mengittulluy nunman ni ngunu da.

eman ni miracle e impambalin tu danum ni meinum. Wadadman etan hakey ni ap-apud Capernaum e kamandedgeh u-ungnga tu.

⁴⁷ Dingngel tun dimmateng hi Jesus di Galilee ni nalpuan tud Judea et lumaw di Kana. Dinteng tu Jesus diman et mampehemhemmek ma-lat makilaw di Capernaum et tu ekalen degeh etan ni u-ungnga tu, tep kamangkatkatey.

⁴⁸ Kan Jesus etan ni ap-apu ey “Kaw pakkadek ni wada ang-angen yun miracles ni han yuwak kinulug?”

⁴⁹ Nem kan etan ni ap-apu ey “Ikay kuma anhan et eleg matey etan u-ungngak.”

⁵⁰ Et kan law Jesus ey “Meteggu kaya etan u-ungngam. Anemut ka kuma.” Kinulug etan ni ap-apu humman ni inhel Jesus et umenamut.

⁵¹ Yan newa-waan tun tuka pangkeibbangngadi ey nandadamuddin bega-en tu et ehelen dan hi-gatu e na-kal degeh etan ni u-ungnga tu.

⁵² Imbagetun hi-gada hedin pigantu la nakalan ni degeh tu ey kanday “Ya lan ala unah ni kaalman hu nedageman ni atung ni annel tu.”

⁵³ Inamta tu e yan nunman ni olas hu nanghelan Jesus ni hi-gatun kantuy “Meteggu kaya etan u-ungngam.” Et emin idan hampamilyah, anin ida etan ni kamekihha-ad di baley da ey nengulug idan Jesus.

⁵⁴ Humman neikadwan impeang-ang Jesus ni kabaelan Apu Dios ni nambangngadan tud Galilee ni nalpuan tud Judea.

5

Ya etan kamandedgeh ni wadad gilig ni lebeng

¹ Entanni ey nedatngan hu piyestah idan Jews di Jerusalem et lumaw diman hi Jesus.

² Wadadman etan lebeng ni kandas ehel ni Jews ni Bethesda e neihnup di eheb ni heggeppan idan kalneroh. Yaddad gilig nunman ni lebeng ey wadadda liman a-abbung ni hiddumman

³ e napnun tuun kamampandedgeh. Wadadda nangkekulap, yadda nangkepi-day et yadda nangkedahuy.

⁴ (Mukun wadaddadman ey tep daka hehhegeda hu kakekiwwain etan ni danum, tep wada anghel Apu Dios ni kaum-alin kamengiwwa. Et ya etan kamemengngulun umgawa hedin nekiwa, ey kame-kal degeh tu, anin hipa humman ni degeh.)

⁵ Wada etan hakey ni lakin kamambakbaktad ni diman e nandegheh ni telumpulu et walun toon.

⁶ Inang-ang Jesus humman ni lakin kamambakbaktad diman ey inamta tu e nebayag ni nandegheh, et kantun hi-gatuy “Kaw pinhed mun me-kal degeh mu?”

⁷ Kantuy “Em, nem hedin nekiwa eman danum di lebeng et kangkuy mebukkullak ni umgawa, man wadan kenayun hu kamebukkul, tep endi umbaddang ni hi-gak.”

⁸ Kan Jesus ni hi-gatuy “Anin, na-kal kaya law hu degeh mu. Inah ka! Alam eya abek mu et umenamut ka.”

⁹ Ey pinhakkeyey na-kal degeh tu et alen tu abek tu et manglaw.

Nem yan nunman ni aggew ey Sabaduh.

¹⁰ Et yan nenang-angan idan ap-apuddan Jews ni nunman ni tuu ey kandan hi-gatuy “Kele muka tettenggeda eya abek mu ey Sabaduh nunya e kamengillin ni aggew?”

¹¹ Kantun hi-gaday “Ya ngu etan tuun nangkai ni degeh ku hu nanghel ni kantuy ellak eya abek ku et umenamuttak.”

¹² Kan idan Jews ey “Hipa ni-man humman ni tuun nanghel ni hi-gam nuntan?”

¹³ Nem eleg amtan nunman ni tuu, tep pinhakkeyey hini-yan Jesus et maikamdug ida etan di dakel ni tuud gilig etan ni lebeng.

¹⁴ Entanni ey dinteng Jesus etan tuud Tempol et kantun hi-gatuy “Deh e yimmaggud ka, angang mu et eleg mu law ippahding hu lawah, tep entanniy meidwatan kan nemahhig ni ligat nem ya etan hiniktamam.”

¹⁵ Inamta law etan ni tuu e hi Jesus hu nangkai ni degeh tu, et lumaw et tu ehelen idan Jews.

¹⁶ Et nemahhig bunget idan Jews nan hi Jesus tep Sabaduh hu nengipahdingan tun nunya. *

¹⁷ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Kanyuy piyew ni hi-gatsun Jews ni mangngunnu hedin Sabaduh. Nem hi Ama Apu Dios ey kamangngun-nun kenayun ni panyaggudan ni tuu, anin hipan aggew, et humman hu mahapul ni humman dama hu pehding ku.”

¹⁸ Dingngel idan Jews humman ni inhel Jesus ey nema-man pinhed dan petteyen hi Jesus gapuh ni nengahingan tun elaw dan meippanggep

---

* **5:16 5:16** Yadda Jews ey daka kulluga e pi-yew ni mangngun-nun Sabaduh.

ni aggew ni Sabaduh, et ya nengiingnehan tun annel tun Apu Dios, tep kantuy Ametu hi Apu Dios.

Ya kelebengan Jesus ni menuwet emin ni tuu

¹⁹ Kan Jesus ida etan ni Jews ey “Dengel yu eya makulug ni e-helen kun hi-gayu. Hi-gak e U-ungngan Apu Dios ey beken ni nak petebatebbal et ya pinhed ku hu nakka pehpehding tep ya nakka ang-ang-angan kapehpehding Ama hu nak dama kapehpehding. Et humman hu, emin etan kapehpehding Ama ey humman dama nakka pehpehding.

²⁰ Hi Ama ey nakappinhed tuwak e U-ungnga tu et mukun emin hu tuka pehding ey tuka ittudun hi-gak. Wadalli pay ittudu tun pehding kun miracles ni nema-man ketngaan idan tuu, nem ya eya impahding kun nunya.

²¹ Hi Ama Apu Dios ey tuka teggua netey. Heni daman hi-gak e U-ungnga tu e nakka iddawat hu biyag etan ni tuun pinhed kun pengidwatan.

²² Beken ni hi Ama Apu Dios hu manhuwet ni tuu, tep indinel tun hi-gak e U-ungnga tu hu kelebengan kun manhuwet ni emin ni tuu,

²³ ma-lat hi-gak e U-ungnga tu ey deyyawen dak idan tuu henin daka penaydayawin Ama. Ya tuun eleg tuwak deyyawa e U-ungngan Apu Dios ey eleg tu dama deyyawa hi Ama e nengitu-dak ni hi-gak.

²⁴ Dengel yuwak, tep makulug ni ya tuun kullugen tu ehel ku niya kullugen tu hi Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak ey wadalli biyag tun endi pappeg tu, et eleg law mekastigu.

²⁵ Ey e-helen kun hi-gayu e makulug ni hakey alin aggew, anin yan nunya, et wadadda eleg mengullug e henidda netey, nem hedin dedngelen da ehel ku e U-ungngan Apu Dios, et kullugen da ey wada biyag dan endi pappeg tu.

²⁶ Hi Ama ey wada ngu dedan ni hi-gatu huyyan biyag et mukun hi-gatu kakelpuin nunyan biyag. Hanniman daman hi-gak e U-ungnga tu e wadan hi-gak tep indinel tun hi-gak.

²⁷ Ey indawat tun hi-gak hu kelebngan kun menuwet idan tuu, tep hi-gak hu Pengulwan ni emin ni tuu.

²⁸⁻²⁹ Entan katnga yu eyan e-helen ku, tep makulug ni wadalli aggew e emin idalli nangketey di kakulukulung ey dedngelen dalli ehel ku et meukkat ida. Emin ida etan kayyaggud impahpahding da tep ya nengulugan dan hi-gak ey meidwatan idan biyag ni endi pappeg tu. Nem yadda etan lawah hu kinapkapya da ey mekastiguddan ingganah.

³⁰ Endi nakka ippahding ni eleg iebulut nan Ama. Tep hi-gak ey beken ni ya pinhed ku hu nakka pehpehding tep emin eya nakka kapkapyaa ey humman intudun Aman hi-gak ni pehding ku. Et humman hu, ya nakka panhuwet ni tuu ey limpiyuh tep humman hu pinhed nan Ama e nengitu-dak ni hi-gak.

³¹ Gullat ni hi-gak ngu kamengene-ehhel ni meippanggep ni annel ku, ey beken ni makulug ida humman ni nakka e-e-hela.

³² Nem wada hi Ama Apu Dios ni kamengihhudut ni kakulugan tu hedin hipa-ak. Ey

inamtak et emin hu e-helen tun meippanggep ni hi-gak ey makulug.

³³ Nenu-dak kayu lan nunman di kad-an John e kamemenyag ni manmahmah meippanggep ni hi-gak et ehelen tu makulug, tep hi-gatu dama hakey ni kamengihhuddut ni meippanggep ni hi-gak.

³⁴ Eleg mahapul ni wada tuun mengihhuddut ni meippanggep ni hi-gak, nem mukun inhel ku humman ey ma-lat penemnem ku niya ma-lat wadan mengullug kayu et mahelakniban kayu.

³⁵ Hi John la ey kamei-ellig etan di makaddilag ni dilag, tep impeamta tun hi-gayu hu meippanggep ni hi-gak ey kayu kaman-am-amleng, nem nekemtang ni ebuh.

³⁶ Makulug ni emin hu in-inhel John ni meippanggep ni hi-gak. Nem ya nehahhammad ni pengi-ang-angan yu e hi-gak hu makulug ni intudak Ama ey ya kabaelan kun mengippahding idan miracles ni kaketngain tuu et yadda nakka ituttuddu, tep huyyadda hu indinel Aman hi-gak ni ngunuk.

³⁷⁻³⁸ Et hi Ama e nengitu-dak ni hi-gak ey tuka ihhudut hu makulug ni meippanggep ni hi-gak. Nem eleg yu han-awat hu tuka peamta niya tuka peang-ang ey eleg yu u-unnuda ehel tu tep eleg yuwak kulluga.

³⁹⁻⁴⁰ Yuka eddaeddala hu impatudek Apu Dios ni ehel tu, tep kanyu ngu nem ya pengeddalan yu hu mengidwat ni biyag ni endi pappeg tu. Nem e-helen kun hi-gayu e emin ida humman ni impatudek Apu Dios ey daka ihhudut hu meippanggep ni hi-gak, nem eleg yuwak kulluga.

E-helen kun hi-gayu e gullat ni kullugen yuwak, et makulug ni wadan hi-gayu humman ni biyag ni endi pappeg tu.

⁴¹ Hi-gak ey eggak gamgami penettebalan dak ni tuu,

⁴² nem inamtak et endi impeminhed yun Apu Dios tep

⁴³ intu-dak tuwak ni an mengippeamtan meip-panggep ni hi-gatu ey eleg yuwak kulluga. Nem inamtak et gullat ni ya edum um-alin mantuttud-dun hi-gayu et kullugen yu anin ni eleg itu-dak Apu Dios.

⁴⁴ Ya penettebalan dakeyun edum yun tuu hu yuka gagamgami, nem eleg yu gamgami penettebalan Apu Dios ni hi-gayu, et mukun eleg kayu mengullug ni hi-gak.

⁴⁵ Entanni ey penghel yu nem hi-gak hu menghel nan Ama e mekastigu kayu, nem ya kakulugan tu ey eleg mahapul ni e-helen ku tep nanna-ud ni mekastigu kayu tep eleg yu u-unnuden hu tugun Moses ey humman hu nengidinelan yun pengebbulutan dakeyun Apu Dios.

⁴⁶ Gullat ni yuka paka-u-unnuda hu tugun Moses ey kullugen yuwak et, tep humman idan intugun tu ey meippanggep ni hi-gak.

⁴⁷ Nem ay, eleg yu kulugen ida humman ni intugun Moses, et humman hu, nema-man eleg yu kullugadda nakka ituttuddun hi-gayu.”

6

Impambalin Jesus ni dakel etan liman sinapay

et pangan tudda liman libun tuu

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

¹ Entanni ey neagwat hi Jesus di demang ni Baybay e Galilee e Tiberias hu hakey ni ngadan tu.

² Ida kameiunnuunnud hu dakel ni tuu tep ya inang-ang daddan miracles ni impahding Jesus ni nangkalan tun degeh idan tuu.

³ Nanteyed hi Jesus niyadda disipol tu etan di duntug et tuttudduan tudda.

⁴ Yan nunman ey ngannganih hu kedettengan ni Piyestah ni Passover.

⁵ Ida kamanyuyyuddung ey inang-ang Jesus ida dakel ni tuun kamenyed di kad-an da, et kan tun Philip ey “Attu na-mu tayu pengellaan ni pekkan tayudda eyan dakel ni tuu?”

⁶ Inamtan Jesus pehding tu, nem imbagetun Philip ma-lat amtaen tu hedin hipa dedan hu ihhumang tu.

⁷ Hinumang Philip et kantuy “Anin na-mun iggatang ni emin hu sildun tuun walun bulan et hanna-kuten ni iddawat ida eyan tuu et kulang damengun peteg.”

⁸ Kan etan ni hakey ni disipol Jesus e hi Andrew e agin Simon Peter ey

⁹ “Iyyadya balun eyan u-ungngan liman ekka-ket ni sinapay et ya dewwan deleg, nem kaw me-peng ida eya hantapug ni tutu-u?”

¹⁰ Kan Jesus ey “Anin, payudung yudda.” Et payudung idan disipol tu etan ida tutu-ud mahlek. Ya bilang idan lakin neamung ey limmaw di liman libu, eleg makibilang ida bibi-i.

¹¹ Illan Jesus humman ni sinapay et ya deleg et mansalamat nan Apu Dios et pan-iwatwat daddan tuu et mangan idan emin et makaphel ida.

¹² Kan Jesus idan disipol tuy “Amung yudda natdaan ma-lat endi umkawah.”

¹³ Inemung da ey napnu hampulut dewwan basket ni natdaan etan di liman sinapay.

¹⁴ Inang-ang idan tuu huyyan miracle ni impahding tu ey kanday “Makulug ni hi-gatu etan prophet ni tayu kahehhegedan um-ali.”

¹⁵ Inamtan Jesus e ippilit idan tuun hi-gatu pan-ap-apu da et hi-yanen tudda et manyed lad duntug et an manhahhakkey diman.

Ya nandalnan Jesus di ta-pew ni danum di baybay

(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶⁻¹⁷ Kamangkehilleng et mandayudda disipol Jesus et da hegeden di gilig ni baybay. Nem na-nget ey endi pay hi Jesus ni kaumdateng et mambangkadda et manglaw idad Capernaum.

¹⁸ Nemahhig hu dalluyun di baybay ni nunman tep na-let hu dibdib.

¹⁹⁻²⁰ Nangginawwadda etan disipol di baybay ey inang-ang da hi Jesus e iyyallin kamandal-ladallan di ta-pew ni danum. Simmakut idan peteg, nem immehel ey kantuy “Hi-gak huyya, entan takut yu.”

²¹ Et umamleng idan peteg et pahgep da hi Jesus di bangka. Pinhakkeyey dimmateng idad Capernaum.

Ya an nenamhamkan idan tuun nan hi Jesus

²² Yan newa-waan tu ey naneng tudda etan tuud gilig ni baybay. Kanda na-mu ngu nem naneng tudman hi Jesus tep inang-ang dan eleg makilugan idan disipol tun linawwan dad Capernaum, niya inang-ang da e ebuh humman ni bangka.

²³ Entanni ey wadadda bangkan nalpullid Tiberias ni immali etan di kad-an ni nengipengannan Jesus idan dakel ni tuun negibbuhan ni nampesalamatan tu.

²⁴ Nem yan nengamtaan idan nunman ni tutu-un endid man hi Jesus et yadda disipol tu ey mampambangkadda et mangeliddad Capernaum ni an menang-ang ni hi-gatu.

Hi Jesus hu kennen ni um-idwat ni biyag ni endi pappeg tu

²⁵ Dimmateng idad Capernaum ey inang-ang da hi Jesus et kandan hi-gatuy “Apu, kele pigan tu dintengam di deya?”

²⁶ Kan Jesus ey “E-helen kun hi-gayu e maku-lug ni yuwak kaanhemmahemmaka tep ya nemeppehelan kun hi-gayun kaalman, beken ni ya inang-ang yun miracle ni impahding ku.

²⁷ Beken et kuman ya kennen yu hu gagamgaman yu, tep ya kennen ey kame-puh. Ya gangaman yu et kuma ey ya etan kennen ni kaum-idwat ni biyag ni endi pappeg tu. Endi edum ni mengidwat nunman ni kennen nem hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu, tep hi-gak ni ebuh hu nengidinelan nan Ama Apu Dios.”

²⁸ Kan idan tuun hi-gatuy “Hipa pehding mi ma-lat ya pinhed Apu Dios hu ippading mi?”

²⁹ Hinumang Jesus et kantuy “Ya pinhed Apu Dios ey kullugen yuwak tep hi-gak hu binega tu.”

³⁰ Kan ida mewan ni tuu ey “Hipa miracle ni peang-ang mun hi-gami et pangulugan mi e hi-gam hu binegan Apu Dios?

³¹ Kaw dammutun han-ipahding mu hu henin impahding lan Moses e impappakkanan tudda aammed tayun nunman ni manna ni nalpud kabunyan eman ni wadaddad desert? Maku-lug huyya tep impatudek Apu Dios e kantuy ‘Indawtan idan Moses ni sinapay ni nalpud kabunyan.’ ”

³² Kan Jesus ni hi-gaday “Dengel yu eya e-helen ku, kan yu na-mu ngu nem humman ni kennen ni indawat Moses hu makulug ni kennen, nem beken, tep ya makulug ni kennen ey ya etan nalpud kabunyan ni indawat Aman hi-gayu.

³³ Humman ni kangkun kennen ni indawat Apu Dios ni nalpud kabunyan ey humman hu kaum-idwat ni biyag ni endi pappeg tu.”

³⁴ Kandan hi-gatuy “Apu, idwasi dakemin nunman ni kennen ni kewa-wa-wa.”

³⁵ Himmapi hi Jesus et kantuy “Hi-gak hu neieligan nunman ni kennen ni um-idwat ni biyag ni endi pappeg tu. Ya tuun mengullug niya medinnel ni hi-gak ey eleg meuppa niya eleg mewew.

³⁶ Inhel ku dedan lan hi-gayun nunman e anin ennang-angen yu nakka pehpehding et eleg kayu mengullug ni hi-gak.

³⁷ Nem yadda etan indinel Apu Dios ni mengulug ni hi-gak ey kullugen da-ak niya manggagaya-ak ni mengebbulut ni hi-gada.

³⁸ Tep intu-dak tuwak nan Apu Dios eyad puyek ma-lat ipahding ku pinhed tu, beken ni ya pinhed ku.

³⁹ Et ya pinhed tun pehding ku ey ippaptek kuddan emin hu tuun indinel tun hi-gak et taguen kuddallin emin ni udidih ni aggew et endi hakey ni meiddawwin hi-gatun umlaw di nandaul.

⁴⁰ Makulug huyya tep pinhed Ama ni emin ida tuun mengullug niya mengebbulut e hi-gak hu U-ungnga tu ey wada biyag dan endi pappeg tu ey tegguen kuddallin hakey aggew.”

⁴¹ Ida kamangngungudu hu Jews tep ya nanghelan Jesus ni kantuy hi-gatu etan kennen ni nalpud kabunyan.

⁴² Et kanday “Kele kantu ni-nganguy nalpud kabunyan? Kaw beken ni hi-gatu hu u-unggan Joseph? Tam inamta tayu hi ametu et hi inetu.”

⁴³⁻⁴⁴ Himmapi hi Jesus et kantuy “Isiked yun umngudungudu tep pakkadek ni baddangan Apu Dios hu tuu ni han nengulug ni hi-gak. Humman idan mengullug ey tegguen kuddallin hakey ni aggew.

⁴⁵ Intudek ida lan prophets e kanday ‘Emin idalli tuu ey tuttudduan idan Apu Dios.’ Et yadda etan mengngel et u-unnuden da ituttuddu tu ey ebbuluten da-ak.

⁴⁶ Endi edum ni nenang-ang nan Ama Apu Dios, hi-gak ni ebuh tep nalpu-ak ni hi-gatu.

⁴⁷ Dengel yu eya e-helen kun hi-gayu: Ya tuun mengullug ni hi-gak ey meweddan hi-gatu hu biyag ni endi pappeg tu.

⁴⁸ Hi-gak hu neieligan etan ni kennen ni um-idwat ni biyag ni endi pappeg tu.

⁴⁹ Makulug ni kinakinan ida lan aammed yu hu manna eman ni wadaddad desert, nem ay netey ida damengu.

⁵⁰ Nem ya etan kennen ni nakka pan-e-helan hi-gayu ey makulug ni nalpud kabunyan, ey eleg mettey hu tuun mengngan nunman.

⁵¹ Hi-gak etan kennen ni nalpud kabunyan, et ya etan tuun mengngan nunyan kennen ey wada biyag tun endi pappeg tu. Huyyan kangkun kennen ey ya annel kun i-appit ku ma-lat kehelakniban ni tutu-u.”

⁵² Ida kamanhuhubeg hu tutu-u tep ya human ni inhel Jesus. Kanday “Inna-nu kuman nunyan tuun mengippekan ni annel tun hi-gatsu?”

⁵³ Kan Jesus ni hi-gaday “Makulug e hedine eleg yu kenna annel ku niya eleg yu innuma hu kuheyaw ku e Pengulwan ni emin ni tuu, ey endi biyag yun endi pappeg tu.

⁵⁴ Ya tuun mengngan ni annel ku niya menginum ni kuheyaw ku ey mewedda biyag tun endi pappeg tu ey hi-gatulli tegguen kun hakey alin aggew.

⁵⁵ Tep ya annel ku hu makulug ni kennen ey ya kuheyaw ku hu makulug ni meinum.

⁵⁶ Ya tuun mengngan ni annel ku niya menginum ni kuheyaw ku ey wada-ak ni hi-gatun kenayun ey wadan hi-gak daman kenayun.

⁵⁷ Hi Ama e wadan ingganah hu nengitu-dak ni hi-gak et hi-gatu hu kakelpuin biyag, et humman ni biyag ni wadan hi-gatu ey wada daman hi-gak. Et ya etan tuun mengngan ni annel ku ey wada

daman hi-gatu humman ni biyag.

⁵⁸ Hi-gak hu makulug ni kenneen ni nalpud kabunyan. Ya etan manna ey kinakinan ida lan aammed yu, nem netey ida. Nem yadda ngu mengngan ni annel ku ey wada biyag dan endi pappeg tu et mambi-biyag idallin ingganah.”

⁵⁹ Huyya intuttuddun Jesus di simbaan idan Jews di Capernaum.

Yadda kaituttuddun Jesus hu um-idwat ni biyag ni endi pappeg tu

⁶⁰ Dingngel ida etan ni dakel ni tuun kamekikillaw nan Jesus huyyan intuttuddu tu ey kanday “Neligat ni meewwatan huyyan tuka ituttuddu, hipa makkaw ngu mengullug nunman?”

⁶¹ Inamtan Jesus huyyan daka e-ehhela et kantuy “Kaw yuka bellawa hu intuttudduk?”

⁶² Hipa pannemnem yu hedin ang-angen yuwak e Pengulwan ni emin ni tuun immela-ak di kabunyan e kad-an ku dedan? Kaw nanengtun eleg yuwak kulluga?

⁶³ Ya Ispirituh Apu Dios hu mengidwat ni biyag ni endi pappeg tu, beken ni ya kabaelan ni tuu. Humman idan intuttudduk ni hi-gayu ey nalpun Ispirituh Apu Dios. Et humman hu, ya tuun mengebbulut idan nunman ey dewwatan tu humman ni biyag.

⁶⁴ Nem wadaddan hi-gayu hu eleg mengullug ni hi-gak.” Inhel Jesus huyya tep sigud ni amta tudda etan eleg mengullug ni hi-gatu niya amta tu etan mengihdul ni hi-gatu.

⁶⁵ Kan Jesus mewan ey “Huyya gaputun nanghelan ku lan kangkuy eleg mabalin ni da-ak kullugen ni tuu hedin eleg baddangin Apu Dios.”

⁶⁶ Neipalpun nunman ey dakel law idan etan ni neikuyyukuyyug nan Jesus hu neni-yan ni hi-gatu.

⁶⁷ Kan Jesus idan Hampulut dewwan disipol tu ey “Kaw anin hi-gayu et hi-yanen yuwak dama?”

⁶⁸ Himmavit hi Peter ey kantuy “Apu, endi edum ni u-unnuden mi. Hi-gam ni ebuh hu kamengituttuddun kaum-idwat ni biyag ni endi pappeg tu.

⁶⁹ Inamta mi niya kinulug mi e hi-gam etan intu-dak Apu Dios ni mengippaptek ni tuu.”

⁷⁰ Ey kan Jesus ni hi-gada ey “Hi-gak hu nemilin hi-gayun Hampulut dewwa, nem wada hakey ni hi-gayun henin nemnem Satanas hu nemnem tu.”

⁷¹ Humman ni kan Jesus ni heni nemnem Satanas nemnem tu ey hi Judas e u-ungngan Simon Iskariot. Hi-gatu hakey ni Hampulut dewwan disipol nan Jesus, nem hi-gatu nengihdul ni hi-gatu.

7

Hi Jesus et yadda agitu

¹ Entanni ey limmaw hi Jesus di kebebbebley di Galilee. Eleg law lumaw di Judea, tep emin ida ap-apun Jews diman ey pinhed dan petteyen.

² Yan nunman ey ngannganah ni medettengan hu Piyestah ni Kampu. *

³ Et kan idan agin Jesus ni hi-gatuy “Hi-yan mu huyyan bebley et lumaw kad Judea ma-lat mu peang-angan idan miracles etan ida nengulug ni hi-gam diman.

⁴ Tep ya tuun pinhed tun man-amta ey eleg tu ittalu hu tuka ippahding. Peang-ang mun katuutuu hedin makulug ni miracles hu muka pehpehding.”

⁵ Huyya inhel idan agin Jesus, tep anin hi-gada et eleg da kulluga hi Jesus.

⁶ Hinumang Jesus ida agitu ey kantuy “Eleg ni medatngan hu pengippeang-angan kun kabaelan ku. Beken ni henin hi-gayun tuu e linggeman ni aggew ey dammutun peang-ang yu hu hipan kabaelan yu.

⁷ Tep hedin hi-gayu, man beken dakeyun angebe-hel idan eleg mengullug, nem hedin hi-gak, man angebe-hel da-ak tep nakka peamta hu lawah ni daka pehpehding.

⁸ Anin ipappangngulu yun umlaw di piyestah, eggak umlaw tep eleg ni medatngan hu pengippeang-angan kun kabaelan ku.”

⁹ Huyya inhel Jesus et manha-ad di Galilee.

Ya linawwan Jesus di Piyestah ni Kampu

¹⁰ Nem limmaw ida la etan agitu, ey eleg tu peam-amta et maiunud.

---

* **7:2 7:2** Yan nunman ni Piyestah ey ida kamengapya hu Jews ni a-abbung et manha-ad idadman ni hanlingguan.

11 Kahellipat-iddan ap-apun Jews hi Jesus di piyestah. Wada hakkey ni hi-gaday kanday “Kele endi hi Jesus?”

12 Emin ida tuu ey ya meippanggep nan Jesus hu daka ung-ungbala. Kan idan edum ey “Kayyaggud hi Jesus.” Nem yadda edum ey kanday “Tuka he-uhe-ula tutu-u.”

13 Huyyadda kae-e-heladdan tutu-u, nem eleg da pededdenggel di katuutuu, tep ida kaum-takut idan ap-apuddan Jews.

14 Gimminawwa humman ni piyestah ey lim-maw hi Jesus di Tempol et an mantuttuddu.

15 Ida kametnga hu ap-apuddan Jews ni nangngel ni tuka ituttuddu et kanday “Kele nelaing huyyan tuu ey endi adal tu?”

16 Inamtan Jesus humman ni daka e-e-hela et kantun hi-gaday “Huyyan nakka ituttuddu ey beken ni nalpud nemnem ku, nem nalpun Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak.

17 Ya tuun neminshed ni mengippahding ni pinhed Apu Dios ey amtaen tu hedin nalpun Apu Dios winu nalpun hi-gak eya nakka ituttuddu.

18 Ey ya tuun ebuh annel tun tuka e-hela ey ya penettebalan ni tuun ebuh ni hi-gatu hu tuka nenemnema. Nem hedin ngun hi-gak ey ya keiddeyyawan Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak hu wadad nemnem ku, ey makulug emin hu nakka e-hela ey eleggak umhaul.

19 Indawat Moses ni hi-gayu hu Tugun Apu Dios, nem endi hakey ni hi-gayun kamengunnud. Tep gullat ni kinulug yu humman ni tugun, ey kele yuwak pemetteyan?”

²⁰ Hinumang idan tuu ey kanday “Tam nehuklungan kan dimonyoh! Kaw hipa an memetty ni hi-gam?”

²¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Ingkal ku degeh ni hakey ni tuu, ey bimmunget kayu tep kanyuy piyew hu panggunnuan ni Sabaduh.

²² Nem ya kakulugan tu ey kayu dama kamanggunnun Sabaduh ni yuka pengu-unnudin Tugun Moses ni kantuy pekuggit ida u-ungngan laki. (Huyyan kapenguggitin gelang ey elaw ida dedangngun aammed tayun nunman ni ketaggun Abraham.)

²³ Tep hedin neipaddih ni Sabaduh hu aggew ni penguggitan yun u-ungnga yun laki ey yuka pehding ma-lat eleg yu kahingen hu Tugun Moses. Ey kele hedin hi-gak, man yuwak kaibbunget ni nak nangkalan ni degeh etan ni tuu tep Sabaduh?

²⁴ Ya kayyaggud ey pakannemnem yu ni han kayu immehel. Et beken ni nealay kan yuy lawah hu impahding ni hakey ni tuu.”

Ya kan idan tutu-u meippanggep nan Jesus

²⁵ Yadda edum ni iJerusalem ni nangngel ni inhel Jesus ey kanday “Tam hi-gatu etan kan idan ap-apuddan Jews ni da petteyen.

²⁶ Tam ay kayan iyyadyan tagan tun kamantut-tuddu ey eleg da pesikked? Anin na-mun hi-gada et inamta da e hi-gatu etan Christo ni intu-dak Apu Dios.

²⁷ Nem inna-nun hi-gatu hi Christo ey hedin hi Christo, man eleg meamta kelpuan tu? Ey hedin hi-gatu, tam inamta tayu hu nalpuan tu.”

²⁸ Nanengtun kamantuttuddu hi Jesus ey inlet tu ehel tu et kantuy “Kanyuy inamta yuwak, tep inamta yu bebley ni nalpuan ku, nem ya kakulugan tu ey eleg yuwak amta. Gullat ni inamta yuwak, ey inamta yu-et kuma dama etan nengitu-dak ni hi-gak. Ya inlian ku ey beken ni hi-gak kannemnem, nem humman hu pinhed ni nengitu-dak ni hi-gak. Eleg yu amta humman ni nengitu-dak ni hi-gak,

²⁹ nem hedin hi-gak, man inamtak tep nalpuak alid kad-an tu ey hi-gatulli nengitu-dak ni hi-gak.”

³⁰ Inhel Jesus humman ey dedpapen da et, nem endi hakey ni nengipahding nunman ni hi-gatu, tep eleg ni medatngan hu aggew ni nagtud ni pempapan dan hi-gatu.

³¹ Dakel ida tuun nengulug nan Jesus et kanday “Hi-gatu na-mu etan pinutuk Apu Dios ni um-alin mengippaptek ni tuu, tep hipa makkaw edum ni an um-alin et-eteng kabaelan tun mengippahding ni miracles.”

Ya nenu-dakan dan sindalun an mempap nan Jesus

³² Entanni ey dingngel idan Pharisee hu kae-e-heladdan tuun meippanggep nan Jesus et manhuhummangan idaddan ap-apuddan padi et umitu-dak idan guwalyad Tempol ni an mempap ni hi-gatu.

³³ Nem kan Jesus ey “Nekemtang law ni ebuh hu pekihha-adan kun hi-gayu et mambangngad-dak di kad-an etan ni nengitu-dak ni hi-gak.

34 Yuwak ali hemmahemmaken, nem eleg yuwak hanhamak. Ey eleg mabalin ni yuwak unnuden di lawwan ku.”

35 Ida kametemma hu Jews ni pinhed Jesus ni e-helen et wada hakkey ey kanday “Attu na-mu numan hu lawwan tu et eleg tayu hanhamak? Umlaw na-mud kad-an idan edum tayun Jews di bebley idan Gentiles. Umlaw na-mun an mantuttuddudan anggebe-hel tayun Gentiles.

36 Kele ni-nganguy kantuy tayulli hemmahemmaken, nem eleg tayu hanhamak, niya kele kantuy eleg mabalin ni tayu unnuden di lawwan tu? Hipa na-mu pinhed tun e-helen?”

Ya hebwak ni eleg metduk

37 Yan nunman ni pappeg ni piyestah e humman hu importanteh ni aggew ni nunman ni piyestah ey immehneng hi Jesus di hinanggad-dan katuutuu et eleten tun immehel et kantuy “Hedin wada na-wew ni hi-gayu, ey alid kad-an ku et uminum.

38 Tep kan ni impatudek Apu Dios ni ehel tuy ‘Ya tuun mengiddinnel ni hi-gak ey meweddan hi-gatu hu danum ni kakelpuin biyag e kamei-ellig di hebwak ni eleg metduk.’ ”

39 Humman ni kan Jesus ni danum ni kakelpuin biyag ey humman hu Ispirituh Apu Dios ni mewedda etan ni tuun mengullug ni hi-gatu. Yan nunman ni nanghelan Jesus nunya ey endi ni hu Ispirituh Apu Dios di tuu, tep eleg ni mambanggad hi Jesus di kabunyan e keiddeyyawan tu.

Ya negadwaan idan tuu

40 Dingngel idan tuu huyyan inhel tu ey kan idan edum ey “Huyya hu makulug ni prophet Apu Dios ni impakulug tun peelli tun hi-gatsu.”

41 Yadda edum ey kanday “Hi-gatu hu pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu.” Nem wadadda edum ni kanday “Beken, tep nalpud Galilee hi Jesus et inamta tayu e beken ni yad Galilee hu kelpuan etan ni pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu.

42 Tep ya neitudek ni ehel Apu Dios ey kantuy helag David hi Christo niya mei-ungngad Bethlehem e bebley David.” †

43 Eleg man-uunnud hu kapannemnem idan tuu meippanggep nan Jesus.

44 Wadadda edum ni pinhed dan dedpapen hi Jesus, nem endi kamengipatna.

45 Nambangngad ida etan intu-dak ni apapuddan padi et yadda Pharisee ey kan dan hi-gaday “Kele mewan eleg yu i-lidya hi Jesus?”

46 Kanday “Eleg mi depapen tep dingngel mi tuka penuttuddu ey endi an meki-ingngah ni hi-gatu.”

47 Kan idan Pharisee ey “Kaw anin daman hi-gayu et nehaul kayun itek tu?”

48 Endin hekey ni hi-gamin Pharisee et yadda ap-apu tayu hu nengulug ni hi-gatu.

49 Yadda etan nengulug ni hi-gatu ey humman ida ngu hu eleg mangewat ni tugun Moses, nem diman ida, yaggud kastiguen idallin Apu Dios.”

---

† 7:42 7:42 Huyya kanda tep kanda na-mu ngu nem yad Galilee neiungngaan Jesus.

⁵⁰ Immehel hi Nikodemus e Pharisee ni limmaw lad kad-an Jesus ni an nekiung-ungbal ni hi-gatu et kantuy

⁵¹ “Yad linteg tayun Jews ey eleg mabalin ni nealay kan tayuy mekastigu hu hakey ni tuu hedin eleg ni mebistigal, tep eleg ni meamta hedin hipa nambahulan tu.”

⁵² Hinumang da humman ni inhel Nikodemus et kanday “Kele muka iddedlepi hi Jesus? Kaw anin hi-gam et kebebleyan dakan Jesus di Galilee? Bidbid mu kedi etan impatudek Apu Dios ni ehel tu, kaw wada tu inhel ni wada melpud Galilee ni prophet? Tam endi.”

⁵³ Negibbuh humman ni inung-ungbal da et mampangenamut ida.

8

Ya etan biin in-ulig tu beken tu ahwa

¹ Nem hedin hi Jesus ey nanteyed di Duntug e Olibah.

² Newa-wa et humelaman ni limmaw di Tempol ey dakel ida neamung ni tuu et yumudung et mantuttuddu.

³ Entanni ey in-aliddan kamantuttuddun Tugun Moses et yadda Pharisee hu biin neha-kupan ni nekiulig di beken tu ahwa. Impeehneng dad gawwan neamung ni tutu-u

⁴ et kandan Jesus ey “Huyyan bii ey neha-kupan ni nekiulig di beken tu ahwa.

⁵ Kantud Tugun Moses ey pantengbaen et matey hu hanniman ni tuu, nem pinhed min amtaen hedin hipa dedan dama kammu.”

⁶ Mukun inhel da humman nan Jesus ey tep daka hellipati meihallan e-helen tu et wada pebehul dan hi-gatu. Nem nanyuung hi Jesus et tuka pan-ikku-lit hu kimeng tud puyek.

⁷ Nem tagan da puhdapuhdan ni hi-gatu et umehneng et kantuy “Hedin wadan hi-gayu hu endin hekey liwat tu, hi-gatu kabukul ni menengba eyan bii.”

⁸ Et manyuung mewan e tuka pan-ikku-lit kimeng tud puyek.

⁹ Dingngel da humman ni inhel Jesus ey nanligud idan nehakkehakkey ni limmaw e nemanguludda etan nangkea-amman aap-apu da et lektattuy attukaw idan emin. Ejuh hi Jesus et ya etan biin wada.

¹⁰ Immehneng hi Jesus et kantu etan ni bii ey “Attudda mewan la etan tuun kanday pantengbaen daka ey?”

¹¹ Kan etan ni bii ey “Limmaw idan emin.” Kan Jesus ey “Anin, anemut ka, nem isiked mu law ni manliwwat. Eleg daka kastiguan hi-gak.”

Ya nenginggehan Jesus ni annel tud dilag

¹² Entanni ey an nantuttuddu mewan hi Jesus di Tempol et kantuy “Hi-gak etan kamei-ellig ni dilag ni kamemnang ni engeenget. Ya etan tuun mengiddinnet ni hi-gak et u-unnuden tuwak ey meweddand hi-gatu hu biyag ni endi pappeg tu.”

¹³ Kan idan Pharisee ni hi-gatuy “Itek mu. Hi-gam ngu ni ine-ehhel mu hu meippanggep ni annel mu.”

¹⁴ Hinumang idan Jesus ey kantuy “Anin ni ene-ehhelen ku hu meippanggep ni annel ku,

haggud makulug. Tep amtak hu nalpuan ku niya amtak hu lawwan ku, nem hedin hi-gayu, man eleg yu amta nalpuak niya lawwak.

¹⁵⁻¹⁶ Huttan hu kan yu, tep ya yuka panhuwet ni tuu hedin lawah winu kayyaggud ey neipupun di nemnem ni tuu. Nem beken ni henin nunman ni hi-gak. Tep hedin wada huwetan ku, man limpiyuh tep dewwa kamin Ama e nengitu-dak ni hi-gak ni kamanhuwet.

¹⁷ Anin ya Tugun Moses ni yuka u-unnuda et kantuy 'Hedin dewwan tuun kamengihhuddut, ey humman hu makulug.'

¹⁸ Hi-gak hu hakey ni kamengihhuddut ni meippanggep ni hi-gak et ya meikkadwa ey hi Ama e nengitu-dak ni hi-gak."

¹⁹ Kan idan Pharisee nan Jesus ey "Attu kad-an nan Amam?" Hinumang Jesus et kantuy "Eleg yuwak amta, et humman hu, eleg yu dama amta hi Ama. Gullat ni inamta yuwak et inamta yu dama hi Ama."

²⁰ Huyyadda inhel Jesus eman ni nantuttud-duan tud Tempol etan di daka pengi-emmungin kaiddawat idan tuun pihhuh, nem endi an nampap ni hi-gatu, tep eleg ni medatngan hu aggew ni gintud Apu Dios ni pempapan dan hi-gatu.

²¹ Entanni mewan ey kan Jesus ni hi-gaday "Umlawwak et yuwak ali hemmahemmaken, nem mettey kayulli ey eleg mepesinsahan hu liwat yu, et humman hu eleg mabalin ni kayu umlaw etan di lawwan ku."

²² Ida kamanhuhummangan etan Jews e kanday "Mampettey na-mu, kele kantuy eleg mabalin ni tayu unnuden di lawwan tu?"

²³ Et kan Jesus ni hi-gaday “Hi-gayu ey tuu kayun ebuh, et humman hu, ebuh hu meipanggep ni wadad puyek ni wadad nemnem yu. Nem beken ni hanniman ni hi-gak, tep nalpu-ak di kabunyan.

²⁴ Huyya gaputun nanghelan kun nunman ni hi-gayun kangkuy mettey kayulli ey eleg mepesinsahan hu liwat yu hedin eleg yu kulluga e hi-gak hu Christo ni intu-dak Apu Dios ni mengippaptek ni tuu.”

²⁵ Ey kan idan Jews ni hi-gatuy “Nem kaw hipa ka?” Kan Jesus ey “In-inhel ku dedangngu lan hi-gayu hedin hipa-ak ingganah nunya, nem eleg yu kulluga.

²⁶ Dakel et hu e-helen kun lawah ni elaw yun umhulun ni kekastiguan yu. Nem ya nakka e-helan ebuh ey ya inhel etan ni nengitu-dak ni hi-gak, tep inamtak e makulug ni emin hu tuka e-hela.”

²⁷ Emin ida etan nangngel nunya, ey eleg da amta e hi Apu Dios hu kapan-e-helan Jesus.

²⁸ Kan Jesus ni hi-gaday “Yallin pengitta-geyan yuwak di keyew e Pengulwan ni emin ni tuu hu pengamtaan yun kakulugan tu hedin hipa-ak niya amtaen yulli dama e emin nakka pehpehding niya nakka e-e-hela ey intuttuddun Ama.

²⁹ Ya etan nengitu-dak ni hi-gak ey wadan hi-gak ni kenayun. Eleg tuwak e-waya, tep nakka ippahding ni emin hu pinhed tu.”

³⁰ Inhel Jesus huyya ey dakel ida tuun nengulug ni hi-gatu.

Yadda u-ungngan Abraham

³¹ Kan Jesus idan Jews ni nengulug ni hi-gatuy “Hedin pannananeng yun mengu-unnud ni nakka ituttuddu, man hi-gayu hu makulug ni kamengu-unnud ni hi-gak.

³² Amtaen yulli hu makulug et isiked yun mengippahding ni lawah e mei-ellig etan ni himbut ni neliblih di nehimbutan tu.”

³³ Kan idan edum ni Jews ni hi-gatuy “Hi-gamin helag Abraham ey endi hakey ni hi-gamin an nanhimbut ingganah nunya. Hipa pinhed mun e-helen etan ni kammun meliblih kamid nehimbutan mi?”

³⁴ Hinumang Jesus et kantuy “Dengel yu eya e-helen kun hi-gayu. Makulug e ya tuun kaman-liwwaliwwat ey heni himbut ni liwat tu, tep endi kabaelan tun mengippahding ni kayyaggud.

³⁵ Ya himbut ey eleg meibbilang di familyah etan ni kan himbut ni hi-gatu, tep bega-en ni ebuh et anin hipan aggew et dammutun meippah-hep ali. Nem ya u-ungnga da ey ibbilang dan ingganah di familya da.

³⁶ Hi-gak e U-ungngan Apu Dios ey wada kabaelan kun umbaddang ni hi-gayu ma-lat isiked yun mengippahding ni lawah ey mewedda kabaelan yun mengippahding ni kayyaggud.

³⁷ Inamtak e helag dakeyun Abraham, nem beken ni henin elaw tu hu elaw yu. Tep hedin hi-gayu, man pinhed yun petteyen yuwak, tep eleg yu pinhed ni u-unnuden hu nakka ituttuddu.

³⁸ Hi-gak ey ya inang-ang kun Ama hu nakka e-e-hela. Nem hi-gayu ey yuka u-unnuda hi ameyu, et humman hu lawah hu yuka pehpehding.”

³⁹ Kanda mewan ey “Endi edum ni impan-

ammed mi, ebuh hi Abraham.” Kan Jesus ey “Gullat ngun hi Abraham hu ameyu et iu-unnud yud kayyaggud ni impahpahding tu.

⁴⁰ Nem beken ni hi-gatu ameyu tep pinhed yuwak ni petteyen ni nakka penghelin hi-gayun diddingngel kun Apu Dios. Hi Abraham ey eleg tu ipahding hu henin nunman.

⁴¹ Emin kayu ey yuka pehpehding hu lawah, henin kapehpehding ameyu.”

Kandan hi-gatuy “Kaw kammuy inla-la-gah kami? Ambeken kamin inla-la-gah, tep hakey ni ebuh hu Amemi e hi Apu Dios.”

⁴² Kan Jesus ey “Gullat ngun hi Apu Dios hu Ameyu, et pinheden yuwak, tep nalpu-ak ni hi-gatu. Immali-ak eyad puyek tep intu-dak tuwak ni hi-gatu, beken ni gapu tep pinhed ku.

⁴³ Eleg yu han-awat hu nakka e-e-hela, tep eleg yu pinhed ni dedngelen.

⁴⁴ Heni kayu tu-wangu hi ameyu hi Satanas, tep pinpinhed yun pehding ida pinhed tu. Gapun hi-gatu ey kamettey hu tuu. Eleg tu pinhed hu kayyaggud tep endin hekey hu kayyaggud ni elaw tu. Ebuh haul niya itek ni wadan hi-gatu. Hi-gatu ap-apun emin ni maitek.

⁴⁵ Et mukun eleg yuwak kulluga hedin nakka pan-e-helan hi-gayu hu makulug.

⁴⁶ Hipan hi-gayu hu menghel ni wada liwat ku? Endi. Nem tamey hedin nakka e-e-helan hi-gayu hu makulug ey eleg yu kulluga.

⁴⁷ Ya makulug ni tuun Apu Dios ey tuka u-unnuda tugun tu. Hedin hi-gayu, man eleg yu u-unnuda hi Apu Dios, et humman keang-angan tun beken kayun tuu tu.”

Ya elaw Jesus et hi Abraham

⁴⁸ Kan idan Jews nan Jesus ey “Tam makulug etan inhel min iSamaria ka niya nehuklungan kan dimonyoh!”

⁴⁹ Hinumang Jesus e kantuy “Endi neihuklung ni hi-gak. Ya nakka daydayawa ey hi Ama, nem yuwak kapippihula.

⁵⁰ Hi-gak ey bekken ni ya keiddeyyawan ni annel ku nakka gamgami, tep ngenamung hi Apu Dios ni mengipedeyyaw ni hi-gak. Hi-gatu manhuwet ni hi-gayu.

⁵¹ E-helen kun hi-gayu e makulug ni ya tuun kullugen tu eya nakka ituttuddu ey eleg mettey.”

⁵² Ey kan mewan idan etan ni Jews nan Jesus ey “Makulug ni nehuklungan ka tu-wangu. Hi Abraham et yadda la prophets ey nangketey ida, ey kele hedin hi-gam kuma ey kammuy eleg mettey hu mengullug ni hi-gam?”

⁵³ Kaw eta-ta-gey ka nem di Abraham et yadda la eman nangketey ni prophets? Hipa ni-ngangu muka pannemnem ni annel mu?”

⁵⁴ Hinumang Jesus e kantuy “Hedin hi-gak hu kamengidaydayaw ni annel ku, ey endi sil-bitu. Nem hi Apu Dios e kanyun Dios yu hu kamengipedeyyaw ni hi-gak.

⁵⁵ Ya kakulugan tu ey eleg yu amta hi Apu Dios, nem hedin hi-gak, man naka-amtak ni peteg. Eleg mabalin ni kangkuy eggak amta, tep hedin humman kangku, maitekkak tep. Nem bekennak ni henin hi-gayu e maitek, tep makulug ni naka-amtak hi Apu Dios et hi-gatu nakka u-unnuda.

⁵⁶ Hi Abraham e impan-ammed yu la ey pinhed tun ang-angen hu ellian ku et kaman-am-amleng eman ni nenang-angan tu.”

⁵⁷ Kan idan Jews ey “Kulang pay ni nelima hu toon mu, ey kele kanmuy inang-ang mu hi Abraham ey netey dedangngu la et han ka maweda?”

⁵⁸ Nem kan Jesus ey “E-helen kun hi-gayu e makulug ni sigud ni wada-ak et han maweda hi Abraham.”

⁵⁹ Inhel Jesus huyya ey kaeladdan batu etan Jews ni penengba dan hi-gatu, nem nanligud ni limmaw et hi-yanen tuddad Tempol.

9

Ya nangkalan Jesus ni kulap etan ni tuun sigud ni nekulap eman ni neiungngaan tu

¹ Kamangkelebbah hi Jesus ey wada inang-ang tun lakin nekulap. Humman ni laki ey sigud ni nekulap ni neiungngaan tu.

² Kan idan disipol tu ey “Apu, hipa gaputun an mei-ungnga ey nekulap, kaw gapuh ni liwat ni a-ammed tu winu ya liwat tu?”

³ Kan Jesus ey “Beken gapuh ni liwat tu winu liwat ni a-ammed tu hu nekulapan tu, nem nekulap ma-lat peang-ang Apu Dios hu kabaelan tun pengkalan tun kulap tu.

⁴ Mahapul ni yan nunyan kawwalwal, ey emin itsu ey pan-ingngunu tayu kuma hu ngunun indinel ni nengitu-dak ni hi-gak, tep hedin mehiling ey mesikked ni emin hu ngunu tep endi inna-nu tayun mangngunnu.

⁵ Ya eyan wada-ak di puyek ey kamei-ellig ni bebnangan ku nemnem ni tuu ma-lat amtaen da hu makulug.”

⁶ Inhel tu huyya et lumupdad puyek et umlan etan ni linupdaan tu et ida-nih tud mata etan ni nekulap

⁷ et kantun hi-gatuy “Lakkay et mu da-lupan di Lebeng e Siloam.” (Ya keibbellinan ni Siloam ey “Neitu-dak.”) Limmaw etan tuu et an manda-lup et mambanggad ey han-ang-ang tu law.

⁸ Yadda sinakdul tu et yadda edum ni nenang-ang lan hi-gatun kamangkekkeddey ey kanday “Kaw beken ni hi-gatu la etan kaumyuyudung ni kamangkekkeddey?”

⁹ Kan idan edum ey “Tam em, hi-gatu.” Kan ni edum ey “Beken tu, nem ya ang-ang tu ey heni hi-gatu.” Nem kan nunman ni tuu ey “Hi-gak humman ni nekulap la.”

¹⁰ Et kandan hi-gatuy “Inna-nu et ma-kal kulap mu?”

¹¹ Kantuy “Ya etan tuun kandan hi Jesus ey limmupdad puyek et umla etan ni linupdaan tu et ida-nih tud matak et kantuy nak da-lupan di Siloam. Limmawwak et manda-luppak ey kaum-ang-ang law hu matak.”

¹² Kandan hi-gatuy “Attu humman ni tuu?” Kantuy “Eggak amta.”

¹³ Entanni et ilaw da humman ni tuud kad-an idan Pharisee,

¹⁴ tep neipaddih ni Sabaduh e kamengillin ni aggew hu nangkalan Jesus ni kulap tu.

¹⁵ Et ibegaddan nunman ni Pharisee etan ni tuu hedin inna-nun na-kalan ni kulap tu. Et

kantun hi-gaday “Limmupda hi Jesus di puyek et umla etan ni linupdaan tu et ida-nih tud matak et nak da-lupan ey nakka um-ang-ang.”

¹⁶ Kan idan edum ni Pharisee ey “Beken hi Apu Dios hu nengitu-dak ni nunman ni tuu, tep eleg tu u-unnuda elaw ni Sabaduh e kamengillin ni aggew.”

Nem kan ni edum ey “Inna-nun nengipahdingan tun miracles hedin makulug ni neliwtan?” Negedwadda tep eleg man-uunnud hu daka pan-nemnem ni meippanggep nan Jesus.

¹⁷ Kanda mewan etan ni na-kal kulap tuy “Hipa dedan kammun meippanggep etan ni tuun nangkai ni kulap mu?” Kantuy “Hi-gatu hu prophet Apu Dios.”

¹⁸ Eleg kullugaddan Jews e sigud ni nekulap humman ni tuun neiungngaan tu et paeyag dadda a-ammed tu.

¹⁹ Kandan hi-gaday “Kaw u-ungnga yu huyyan laki? Kaw makulug ni nekulap ni neiungngaan tu? Kele inna-nu et kaum-ang-ang law?”

²⁰ Kan idan a-ammed tuy “Huyyan u-ungnga mi ey nekulap dedan ni neiungngaan tu.

²¹ Nem eleg mi amta hedin inna-nun na-kalan ni kulap tu niya eleg mi amta etan nangkai ni kulap tu. Ibega yun hi-gatu, haggud nehiken et inamta tun umhumang.”

²² Huyya inhel idan a-ammed tu, tep ida kaumtatakut idan aap-apuddan Jews, tep kanday e-kalen dad simbaan da hu tuun menghel ni hi Jesus hu Christo ni pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu, et eleg law mabalin ni an mandeyyaw diman.

²³ Et mukun kan idan a-ammed tuy “Ibega yu ngun hi-gatu, haggud nehiken.”

²⁴ Et ipidwa dan paeyag etan na-kal kulap tu et kandan hi-gatuy “Dayaw mu hi Apu Dios tep hi-gatu nangkal ni kulap mu, beken ni hi Jesus, tep inamta mi e neliwtan.”

²⁵ Kantuy “Eggak amta hedin neliwtan winu eleg. Nem ya ngu inamtak ey nekulappak la ni, nem yan nunya ey kaum-ang-ang law hu matak.”

²⁶ Kandan hi-gatuy “Nem hipa impahding tun hi-gam? Inna-nun nangkalan tun kulap mu?”

²⁷ Kantun hi-gaday “Tam inhel ku lan hi-gayu, nem eleg yu hengngudan dengelen. Kele pinhed yun pidwaen ni dedngelen? Kaw pinhed yu daman mengu-unnud ni hi-gatu?”

²⁸ Nem nampadngelan da et kanday “Hi-gam ngun ebuh hu mengu-unnud ni hi-gatu, tep hedin hi-gami ey ya Tugun Moses hu mika u-unnuda.

²⁹ Inamta mi e nekiungbal hi Apu Dios nan Moses, nem hedin ya etan tuun kammun nangkal ni kulap mu ey eleg mi amta nalpuan tu.”

³⁰ Kan etan ni na-kal kulap tu ey “Nakka metemman hi-gayu! Kanyuy eleg yu amta hedin attu nalpuan tu ey hi-gatu nangkal ni kulap ku.

³¹ Inamta tayu e eleg dedngelan Apu Dios hu dasal idan neliwtan ni tutu-u, nem tuka dedngela dasal idan kamenaydayaw ni hi-gatu niya kamengippahding ni pinhed tu.

³² Neipalpu eman ni naltuan ni puyek ing-ganah nunya ey endi hakey ni tuun tayu dingn-

gel ni han-ekal tu hu kulap ni tuun nekulap neipalpun neiungnga tu.

³³ Et humman hu, gullat ngun beken ni hi Apu Dios hu nengitu-dak ni hi-gatu et kele nealay han-ipahding tu huyya.”

³⁴ Ey bimmunget ida etan Pharisee et kandan hi-gatuy “Sigud dedan ni neiungnga mun neliliwatan ka. Kele dakemi ni-ngangu tuttudduan ni hi-gam!” Et pa-hep da etan di simbaan.

Ya eleg mengullug ey kamei-ellig di nekulap

³⁵ Dingngel Jesus hu nengipa-hepan idan Jews ni nunman ni tuu et yan nena-kupan Jesus ni hi-gatu ey kantun hi-gatuy “Kaw muka kulluga etan Pengulwan ni emin ni tuu?”

³⁶ Kantuy “Apu, hipa humman ni tuu? Ehel mu, ma-lat kulugen ku.”

³⁷ Kan Jesus ni hi-gatuy “Inang-ang mu, tep hi-gatu eya kamekiung-ungbal ni hi-gam.”

³⁸ Ey kantuy “Apu, daka kakullugan hi-gak.” Et dayawen tu hi Jesus.

³⁹ Entanni ey kan Jesus ey “Immali-ak di puyek ni mengippeamtan Apu Dios ma-lat meamtadda nekulap et yadda eleg makulap. Et yadda nekulap ni neminhed ni mengamtan hi-gatu ey hi-gada me-kal kulap da. Nem yadda kamenghel ni inamta da hi Apu Dios, nem ya kakulugan tu ey eleg da amta ey hi-gada hu makulug ni nekulap.”

⁴⁰ Yadda edum ni Pharisee ni wadad kad-an tu, ey kandan hi-gatuy “Kaw ya kammu ey nekulap kami dama?”

⁴¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Gullat ni yuka ebbuluta e nekulap kayu ey me-kal et liwat yu. Nem gapu tep kanyuy eleg kayu makulap ey mannenneng hu liwat yu.”

10

Ya kamampattul et ya kalneroh

¹⁻² Intuluy Jesus et kantuy “Dengel yu eya ehelen kun hi-gayu. Ya etan tuun kamampaptek ni kalneroh ey tuka iddalan di habyen ni kubkub ni kalneroh. Nem ya matekew winu mapetey ey eleg tu iddalan di habyen, hin-appil hu tuka pengidlani.

³ Hedin ya kamampaptek hu umhegep ey kaibbeghul etan ni kamangguwalya hu habyen ni kubkub. Ey kapaka-immaturiddan kalneroh hu ehel tu, tep tudda kahakkehakkeyan ngeddana hu ngadan da ni hantudda impa-hep.

⁴ Et tudda kaippangulu et ida kamei-unnuunnud ni hi-gatu, tep ininghaan da ehel tu.

⁵ Nem hedin hin-appil ni tuu hu mengeyyag ni hi-gada, man umbesik ida tep eleg da peingha ehel tu.”

⁶ Yadda nangngel nunyan intuttuddun Jesus ni meippanggep ni hi-gatu, ey eleg da awatan hu pinhed tun peewwat ni hi-gada.

Hi Jesus hu kayyaggud ni kamampattul

⁷ Et kan mewan Jesus ey “E-helen kun hi-gayu hu makulug. Hi-gak hu neieligan ni habyen ni kadellanadda etan ni kalneroh ni umhegep di kubkub da.

⁸ Emin ida etan nemangulu nem hi-gak ni kanday hi-gada hu pinutuk Apu Dios ni mengipaptek ni tuu ey ida kamei-ellig ni matekew niya mapetey tep daka he-uhe-uladda tutu-u. Nem endi etan idan makulug ni kamengullug ni hi-gak hu nengulug ni hi-gada.

⁹ Makulug ni hi-gak hu kamei-ellig di eheb ni kubkub idan kalneroh. Et yadda etan mengidlan ni hi-gak ey mehellakniban ida, tep ippaptek kudda henin kapemaptek ni kamampattul ni kalneroh e tudda kape-hep ni tudda impattul ni han tudda impahgep.

¹⁰ Ya kapehding ni matekew ey ya menekkew, umpatey niya umbahbah. Nem hedin hi-gak, ey immali-ak ni an mengidwat ni kayyaggud ni biyag ni endi kulang tu.

¹¹ Nakka mei-ellig etan ni kayyaggud ni kamampattul ni kalneroh e tuka ikkatey hu pemaptek tun hi-gada.

¹²⁻¹³ Ya kametangdanin mampattul ey eleg mai-ingnegh etan di kan kalneroh hu tuka pengikkegguh idan etan ni kalneroh. Tep gullat ni wada um-alin ahhud muyung ni mengngan idan kalneroh et umbesik tep beken ni kalneroh tudda etan tuka ippaptek, tep netangdanan ni ebuh et kulang kaguh tuddan nunman ni kalneroh. Et pangkennen law etan ni ahhu edum ey pampepdugen tu edum et mangkahilit ida.

¹⁴ Hi-gak hu neieligan etan ni kayyaggud ni kamampattul ni kalneroh. Neka-amtak ida tuuk e kamei-ellig di kalneroh ku ey neka-amta da-ak dama.

15 Henin hi-gamin Ama e neka-amta tuwak ey neka-amtak dama. Heni-ak etan ni tuun ikkatey tu pemaptek tun kalneroh tu, tep hi-gak ey ikkatey ku pemaptek kuddan tuuk.

16 Wadadda edum ni tuun eleg ni mangulug ni hi-gak ni nunya, nem hakey alin aggew kaya et mengullug ida, tep pengullug kuddalli et emin idalli kamengullug ni hi-gak ey man-eeddum ida et hi-gak alin ebuh hu mengippaptek ni hi-gadan emin et henidda hakey ni halun e hakey hu kamengippaptek ni hi-gada.

17 Nakappinhed da-ak nan Ama tep ikkatey ku hu panyaggudan ni tuu e humman pinhed tu. Metteyyak ali, nem metegguannak ali mewan.

18 Hi Ama nengidwat ni kabaelan kun mengi-wwellak niya memangngad ni biyag ku, et humman hu endi dammutun tuwak petteyen ni tuu hedin eggak pinhed, nem metteyyak hedin pinhed ku.”

19 Dingngel idan Jews huyyan inhel Jesus ey negedwadda.

20 Kan idan edum ni hi-gaday “Hipa an pened-dengngelan ni tuka e-e-hela ey kaman-angngaw tep nehuklungan ni dimonyoh.”

21 Ey kan ni edum ey “Beken ni henin nuntan hu kapenahhappit ni nehuklungan ni dimonyoh. Hakey pay, ey kaw wada kabaelan ni dimonyoh ni mengkal ni kulap?”

Ya eleg peminhedan idan Jews nan Jesus

22 Entanni ey nedateng etan piyestah di Jerusalem ni penginemnemneman idan Jews ni

neyyaggudan ni Tempol da. Ahikettekettelan ni nunman.

²³ Hi Jesus ey kamandalladallan etan di Balkon Solomon etan di Tempol.

²⁴ Neamung ida Jews di kad-an tu et kandan hi-gatuy “Panna-ud mun e-helen ni hi-gami hedin makulug ni hi-gam hu Christo ni pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu winu beken et eleg kami mandinwa.”

²⁵ Kan Jesus ey “Inhel kun hi-gayu, nem eleg yu kulluga. Yadda nakka ippahding ni miracles, gapuh ni kabaelan kun indawat Ama, hu keangangan tu e intu-dak tuwak ni hi-gatu,

²⁶⁻²⁷ nem eleg yuwak kulluga, tep eleg kayu dedan maibilang ni tuuk. Yadda tuuk ey daka kulluga ehel ku et da-ak kau-unnuda henin kakedinnelin kalneroh etan ni kamampattul ni hi-gada.

²⁸ Humman ida tuun iddawtan kun biyag ni endi pappeg tu, ma-lat eleg ida meiddawin Apu Dios. Ey endi, anin hakey ni dammutun an memilliw ni hi-gadan tuuk ma-lat iwelak kudda.

²⁹ Tep hi Ama e keta-ta-geyyan ni nemiliddan nunman ni kamengullug ni hi-gak, ey et-eteng kabaelan tu, et humman hu, endi hakey ni wada kabaelan tun memilliw ni hi-gada.

³⁰ Hi-gamin Ama ey hakey kami.”

³¹ Ey kaeladda mewan ida etan Jews ni batun penengba dan hi-gatu.

³² Kan Jesus ni hi-gada ey “Dakel impahding kun kayyaggud ni inhel Aman pehding ku. Hipaddan nunya gaputun penengbaan yun hi-gak?”

³³ Kanday “Beken ida etan kayyaggud ni impahding mu hu gaputun penengbaan min hi-gam, nem gapuh tep muka i-ingnegeh hu annel mun Apu Dios. Kammuy hi-gam et hi Apu Dios ey hakey kayu. Hi-gam ey tuu kan ebuh.”

³⁴ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Tam wada intudek lan Moses ni inhel Apu Dios ni kantuy ‘Hi-gayun tutu-u ey dios kayu dama.’

³⁵ Inamta tayu e eleg mabalin ni tayu kehhingen hu ehel Apu Dios, tep makulug. Yadda eman pinutuk Apu Dios ni mantuttuddun meip-panggep ni hi-gatu ey humman ida etan kanton henin hi-gatu.

³⁶ Hedin hanniman, kele kanyuy nakka ibababah hi Apu Dios ni nanghelan kun hi-gak hu U-ungnga tu? Makulug ni hi-gak hu pinutuk tu et itu-dak tuwak ni um-alidya puyek.

³⁷ Anin ni entan tuwak kulug hedin eggak han-impahding ida etan keang-angan ni kabaelan Apu Dios.

³⁸ Nem hedin peang-ang kudda humman ni keang-angan ni kabaelan tu ey anin ni eleg yuwak kulluga et kulug yudda nakka pehpehding ma-lat amtaen yu niya awatan yu e hi-gamin Ama ey hakey kami.”

³⁹ Da et mewan dedpapien hi Jesus, nem intalwan tudda.

⁴⁰ Et manglaw di Wangwang e Jordan et manha-ad etan di kad-an ni nampemenyagan lan John idan tuu.

⁴¹ Dakel ida neiunud ni hi-gatu ey wada hakkey ni hi-gaday kanday “Endi an impahding John ni

miracle, nem kele immamnun emin hu in-inhel tun meippanggep eyan tuu?"

⁴² Ey dakel ida tuudman ni nengulug ni hi-gatu.

11

Ya neteyyan Lasarus

¹ Wada etan kamandedgeh di Bethany e hi Lasarus ngadan tu. Wada dewwan biin agi tu e di Maria nan Martha.

² Hi Maria eman nanlana lan helin Jesus et pu-nadan tun bewek tu.

³ Nenu-dak ida humman ni biin agin Lasarus ni an mengeyyag nan Jesus. Kanday "Ehel yun Jesus e kanyuy 'Kamandedgeh etan nakappinshed mun gayyum mu.' "

⁴ Dingngel Jesus humman ni inhel da, nem kantuy "Eleg tu ikkatey humman ni degeh tu tep humman hu kei-ang-angan ni et-eteng ni kabaelan Apu Dios ma-lat keidaydayawan tu. Ey anin ni hi-gak e U-ungnga tu et meiddeyyawwak dama."

⁵ Et-eteng hu impeminhed Jesus ni hi-gadan han-aaggi e hi Maria, hi Martha ni hi Lasarus.

⁶ Nem anin ni dingngel tu e kamandedgeh hi Lasarus, et hingged tun dewwan aggew et han lumaw.

⁷ Nelabah humman ni dewwan aggew ey kan-tuddan disipol tu ey "Mambanggad itsu mewan di Judea."

⁸ Nem kandan hi-gatuy "Kele itsu mewan mambanggad diman ey ihik idan Jews ni memettey ni hi-gam?"

9-10 Kan Jesus ey “Ya han-aggew ey wada kawwalwal niya wada hileng. Ya tuun mandalladallan ni kawwalwal ey eleg man-e-gah tep han-ang-ang tu. Nem ya tuun mandaladalan ni hileng ey man-e-gah tep engeenget et eleg tu han-ang-ang.”

11 Kan tu pay ey “Hi Lasarus e gayyum tayu ey neugip, nem umlawwak et nak bangunen.”

12 Et kandan hi-gatuy “Apu, kayyaggud hedin neugip ma-lat ma-kal degeh tu.”

13 Nem ya pinhed Jesus ni e-helen ey netey hi Lasarus, nem kanda na-mu ngu nem tu-wangun neugip ni ebuh.

14 Et panna-ud law Jesus ni inhel e kantuy “Netey hi Lasarus.

15 Nem kayyaggud et endi-ak diman ni neteyyan tu ma-lat ang-angen yu pehding ku, et maihammad hu yuka pengullug ni hi-gak. Ikeyuy et tayu ang-angen.”

16 Hi Tomas e kandan hi Dupi-il ey kantudan edum tuy “Mekillaw itsun Jesus et anin mekikettey itsun hi-gatu.”

Hi Jesus hu meneggun netey

17 Yan dintengan di Jesus di Bethany, ey dingngel tu e epat ni aggew law hu nelabah ni neikulungan Lasarus.

18 Ya Bethany ey ngannganih ni tellun kilometroh ni ebuh hu kadinawwi tud Jerusalem.

19 Et humman hu, dakel ida Jews ni iJerusalem ni limmaw di kad-an di Martha nan Maria ni an mengippeang-ang ni hi-gada e ida dama kaumlemyung ni neteyyan ni agi da.

20 Yan nangngelan Martha ni kamengelli hi Jesus, ey limmaw ni an menipngat ni hi-gatu. Nem nanha-ad hi Maria di baley da.

21 Nandammu ida et kan Martha nan Jesus ey “Gullat et anhan ni imma-alli ka, eleg et matey hi agik.

22 Nem anin, inamtak e anin hipa ibbagam nan Apu Dios et pehding tu.”

23 Kan Jesus ni hi-gatuy “Metegguan hi agim.”

24 Kan Martha ni hi-gatuy “Inamtak et metegguan alin ketegguan ni emin ni tuun kepappegan ni aggew.”

25 Kan Jesus ni hi-gatuy “Hi-gak hu kameneggun netey niya hi-gak kakelpuin biyag. Ya etan tuun kamengullug ni hi-gak ey anin mettey et umtagullin hakey ni aggew.

26 Et humman hu, emin ida tuun kamengullug ni hi-gak ey eleg ida mettey, tep wada biyag dan endi pappeg tun melpun hi-gak. Kaw muka kulluga huyya e Martha?”

27 Kan Martha ni hi-gatuy “Em Apu, nakka kulluga e hi-gam pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu niya nakka kulluga e U-ungnga dakan Apu Dios. Hi-gam etan impakulug Apu Dios ni umalid puyek.”

Ya ninengihan Jesus

28 Inhel Martha huyya et lumaw ni an mengeyyag nan agitu e hi Maria. Intuttubbu tu e kantuy “Immali Ap-apu tayu et daka kapam-peeyag.”

29 Dingngel Maria ey negagannun imminah et tu dammuen hi Jesus.

³⁰ Eleg ida ni dumteng di Jesus etan di bebley tep nanengtuddalli ni etan di an nenammuan Martha ni hi-gada.

³¹ Yadda etan Jews ni limmaw ni menga-alluk idan agin etan ni netey ey inang-ang da hi Maria e negagannun imminah et lumaw, ey inunud da tep kanda na-mu nem umlaw di kulung tep tu nengngihhan agi tun netey.

³² Dimmateng hi Maria di kad-an Jesus ey nandukkun di heli tu et kantun hi-gatuy “Apu, gullat et anhan ni imma-alli ka, eleg et matey hi agik.”

³³ Yan nenang-angan Jesus e kamannengngih hi Maria et yadda Jews ni neiunud ni hi-gatu, ey immali nemahhig ni hemmek tun hi-gada

³⁴ et kantuy “Attu nengikulungan yun hi-gatu?” Kanday “Apu, itsuy et tayu ang-angen.”

³⁵ Nimmangih hi Jesus

³⁶ ey kan idan Jews ey “Nemahhig impeminhed tu etan ni netey.”

³⁷ Nem kan ni edum ey “Tam hi-gatu nangkal ni kulap etan ni hakey ni tuu. Gullat et ingkal tu dama degeh Lasarus et eleg matey.”

Ya netagwan Lasarus

³⁸ Nemahhig mewan hu lemyung Jesus. Dimmateng ida etan di kulung e netangeb ni batu

³⁹ et kantuy “Ekal yu eya batu.” Kan Martha e agin etan ni netey ey “Apu, mahemuy mannuman ni peteg tep nelabah law epat ni aggew ni neikulungan tu.”

⁴⁰ Kan Jesus ni hi-gatuy “Kaw eggak ehelen ni hi-gam e hedin wada muka pengullug, man

ang-angen mu et-eteng ni kabaelan Apu Dios ni keiddeyyawan tu?”

⁴¹ Ingkal da etan batu et itengaw Jesus di kabunyan et kantuy “Ama, nakka mansalamat tep dingngel muwak.

⁴² Inamtak e muwak kadedngelan kenayun, nem impadngel kudda eyan tutu-u huyyan inhel ku ma-lat kulugen da e hi-gam nengitu-dak ni hi-gak.”

⁴³ Inlet tu ehel tu e kantuy “Lasarus, kaukat ka.”

⁴⁴ Ey neukat ali hi Lasarus e nanengtun nelibutan hu annel tun libut ni netey. Ey hin-appil hu neilibut di ulu tu. Kan Jesus ni hi-gaday “Ekal yu libut tu et umenamut di baley da.”

*Ihik idan buhul Jesus ni memettey ni hi-gatu.
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)*

⁴⁵ Dakel ida Jews ni an nenang-ang nan Maria ni nengulug law nan Jesus, tep inang-ang da nenaguan tun Lasarus.

⁴⁶ Nem wadadda edum ni hi-gadan eleg mangulug et lumaw idad kad-an idan Pharisee et da e-ehhelen hu impahding Jesus.

⁴⁷ Et maemung ida ap-apun padi, yadda Pharisee et yadda ap-apun Jews et kanday “Hipa pehding tayun nunman ni tuu? Deh e tagan tu peang-ang ni miracles.

⁴⁸ Hedin eleg tayu pesikked, ey lektattuy menggullug ni emin hu tuun hi-gatu et umbunget ida ap-apud Rome et mema-man ikka-leg da lebbeng tayun mengippahding ni elaw tayun Jews niya bahbahen da hu Tempol tayu.”

49 Yan nunman ni toon ey hi Kaypas hu Eta-gey ni Padi. Kantun hi-gaday “Kele kayu kametemma?”

50 I-imman hu mettey huyyan hakey ni tuun panyaggudan tayun emin, nem ya hu itsu mettey emin ni tuu eyad bebley.”

51 Huyyan inhel Kaypas ey beken ni nalpud nemnem tu, tep hi Apu Dios hu nengipenemnem ni nunyan hi-gatu, tep hi-gatu neputuk ni keta-ta-geyyan ni padin nunman ni toon.

52 Humman ni inhel tun meippanggep ni ketteyyan Jesus ey beken ni panyaggudan idan ebuh ni Jews, nem panyaggudan damaddan tutu-un Apu Dios ni neihinap di kebebbebley ma-lat maikahhakey idallin emin ni kamengullug ni hi-gatu.

53 Neipalpun nunman ey kaihhenummangan idan ap-apuddan Jews hu pehding dan memettey nan Jesus.

54 Et isiked law Jesus ni mantuttuddudman Judea et lumaw di bebley di Epraim di gilig ni desert et manha-ad idaddan disipol tudman.

55 Ngannganih ni medettengan hu Piyestah ni Passover ey dakel ida hu Jews di kebebbebley ni limmaw di Jerusalem ni an mengippahding ni pandaddanan dan mekippiyesta.

56 Pinhed dan ang-angen hi Jesus et yan nea-mungan dad Tempol ey wada hakkeyey kanday “Hipa na-mu, um-ali hi Jesus ni mekippiyesta winu eleg?”

57 Yadda etan ap-apuddan padi et yadda Phar-isee, ey sinugun dadda tuu e kanday “Hedin

wadan hi-gayu hu menang-ang nan Jesus, ey alid kad-an min mengippeamta ma-lat mi depapen.”

12

Ya nenuygan etan ni biin nenginan lana nan Jesus

(Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9)

¹ Enem law ni aggew ey medettengan hu Piyestah ni Passover ey limmaw hi Jesus di Bethany e bebley nan Lasarus e hi-gatu la etan netey, nem sinagwan tu.

² Indaddanan da hi Jesus ni kennen. Hi Martha hu nengipaptek ey nekiheyuyung hi Lasarus e agitu.

³ Entanni ey illan Maria hu hambusi ni nenginan lana e nard ngadan tu et duygan tu helin Jesus et pu-nadan tun bewek tu. Ey napnu bawang ni hamuy nunman ni lana.

⁴ Wadadman hi Judas Iskariot e hakey ni disipol Jesus e hi-gatu mengihdul alin hi-gatu. Inang-ang Judas humman ni impahding Maria, ey sinemyaw tu et kantuy

⁵ “Aeyulah humman ni bangbanglun lana!
* Gullat et ni neigtang, dakel ni pihhuh ni meiwatwat idan nangkewetwet.”

⁶ Ya tuka penge-ehhel ey heni numan tuka ikakkaguh ida nangkewetwet, nem ya kakulugan tu ey eleg, tep matekew. Ya ngunu tu ey hi-gatu kamengnged ni pihhuh idan disipul ni kaihhehmek idan tuu, nem tuka ittalum edum.

---

* 12:5 12:5 Ya balol tu ey tangdan ni hantoon.

⁷ Kan Jesus ey “Anin. Ngenamung tu ngu. Impahding tu huyya ma-lat pengidaddanan tun annel kun keikkullungak ali.

⁸ Gaway ida nangkewetwet tep wadaddad kadan yun kenayun, nem hedin hi-gak ey nekemtang law ni ebuh hu pekihha-adan kun hi-gayu.”

Ihik idan padin memettey daman Lasarus

⁹ Entanni ey dingngel idan dakel ni Jews e wada hi Jesus di Bethany et ebuhe ka-ka-law idadman. Hakey pay ey pinhed dan ang-angen hi Lasarus e sinagwan Jesus.

¹⁰ Et humman hu, nanhuhummangan ida ap-
apuddan padi e pinhed dan pepettey dama hi Lasarus,

¹¹ tep ya netagwan tu hu himmulun ni nengiwallengan ni dakel ni tuun elaw ni Jew, et hi Jesus law hu daka kulluga.

Limmaw hi Jesus di Jerusalem et daydayawen idan tuu e kanday hi-gatu hu intu-dak Apu Dios (Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

¹² Nawa-wa ey dingngel idan dakel ni tuun an mekippiyestah di Jerusalem hu ellian Jesus diman,

¹³ et ida mampangelan bulung ni palmah e heni bulung ni neyug, tep humman hu elaw ni daka penaydayaw, et lumaw idan an menamun Jesus. Katkuk ida e kanday “Daydayaw tayu hi Apu Dios! Daydayaw tayu eya intu-dak tun Patul di Israel.”

14 Inang-ang Jesus etan kilaw ni kebayyu et mantakkay. Huyya inamnuan etan ni inhel Apu Dios ni impatudek tu e kantuy

15 “Entan takut yun iJerusalem tep iyalli Patul yun nantakkay di kilaw ni kebayyu.” †

16 Emin ida disipol Jesus ey eleg da ni awatan huyyan kamekapkanya. Ya law eman ni ne-taguan tun neteyyan tu hu nengamtaan da e humman idan nekapkanya inamnuan idan neitudek ni meippanggep ni hi-gatu.

17 Emin ida nenang-ang ni nenagwan Jesus nan Lasarus ey da nan-ehel di katuutuu.

18 Et humman gaputun dakel ida tuun limmaw ni an nenammun Jesus.

19 Wada law hakkey ida etan ni Pharisee ey kanday “Endi tayu pehding. Ang-ang tayu kedi, emin ida law hu tuu ey hi-gatu daka daydayawa.”

Ya neidingpatan etan ni bukel ni neitnem

20 Wadadda Greek ni immalid Jerusalem ni mekipiyestah ni Passover.

21 Limmaw idad kad-an Philip e iBetsaida di Galilee et kandan hi-gatuy “Apu, pinhed min meki-ungbal nan Jesus.”

22 Et lumaw hi Philip di kad-an Andrew et tu ehlen et lumaw idan dewwan an nanghel nan Jesus.

---

† 12:15 12:15 Huyyan klasih ni kebayyu ey donkey. Hedin nantakkay hu patul di donkey, ey peang-ang tu e linggep in-ali tu. Nem hedin ya ustuh ni kebayyu hu nantakkayan tu, man ya pinhed tun e-helen ey mekigubbat.

²³ Hinumang Jesus et kantuy “Nedatngan law hu gintud Apu Dios ni keang-angan ni keid-deyyawan ku e Pengulwan emin ni tuu.

²⁴ Dengel yu eya makulug ni e-helen ku. Ya bukel ey mahapul ni meitnem et tummel et han medakkel. ‡

²⁵ Ya etan tuun ebuh hu annel tu niya biyag tud puyek ni tuka ikakkaguh ey endilli biyag tun endi pappeg tu tep meiddawwin Apu Dios. Nem ya etan tuun beken ni ya biyag tu hu tuka ikakkaguh ey wadalli biyag tun endi pappeg tu.

²⁶ Ya tuun neminshed ni mansilbin hi-gak ey mahapul ni u-unnuden tuwak et anin ni attu kad-ak ey wada damad man et hi-gatu idaydayaw Ama.

Ya nanghelan Jesus ni ketteyyan tu

²⁷ Nakka memunnumunnun mannemnem etan ni meippahding alin helheltapen ku, nem eleg mabalin ni nak ibbagan Ama ma-lat eleg maipahding humman ni hi-gak, tep humman gaputun inlian ku.”

²⁸ Et kan Jesus nan Apu Dios ey “Ama, peang-ang mu kasina-gey mu.” Ey wadalli immehel di kabunyan e kantuy “Impeang-ang ku dedan la kasina-gey ku, nem peang-ang ku mewan.”

²⁹ Dingngel idan neamung ey kan idan edum ey kidul humman. Yadda edum ey kanday anghel ni nekiungbal nan Jesus.

³⁰ Et kan Jesus ey “Humman ni ehel ni nalpud kabunyan ey hi-gayu nengipadngelan Apu Dios

---

‡ 12:24 12:24 Huyya kei-elligan Jesus e mahapul ni mettey et wada inna-nutun kehellakniban ni dakel ni tuu.

ni nunman, bekennak, ma-lat pengamtaan yu e dingngel tu inhel kun hi-gatu.

³¹ Mehuwetan ida law hu eleg mengullug ni hi-gak et mekastigudda. Ey gapuh ni meippahding ni hi-gak ey memahmahan e meapput hi Satanas et endi law kabaelan tun man-ap-apu eyad puyek.

³² Yallin keitta-geyan ku ey pengullug kuddalli tutu-un hi-gak.” §

³³ Inhel tu huyya et peamta tuddan tuu hu elaw ni ketteyyan tu.

³⁴ Kan idan etan ni neamung ey “Tam kantud Tugun Moses ey mannananeng e eleg mettey etan pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu. Nem kele kammuy mettey ali etan Pengulwan emin ni tuu? Hipa humman ni kammun Pengulwan ni emin ni tuu?”

³⁵ Kan Jesus ni hi-gaday “Hi-gak hu kamei-ellig ni memnang ni nemnem ni tuu, tep nakka peewwat hu makulug, nem nekemtang ni ebuh hu pekihha-adan kun hi-gayu. Et humman hu, yan nunyan wada-ak, ey u-unnud yu nakka ituttuddu ma-lat beken ni heni kayu wadad engeenget. Tep ya tuun wadad engeenget ey eleg tu han-ang-ang dellanen tu.

³⁶ Et mukun kangkuy yan nunyan wada-ak ni memnang ni hi-gayu ey pangulug kayun hi-gak ma-lat mabnangan kayu. Ya pengullugan yuwak ey panyaggudan ni elaw yu et henin elaw

---

§ 12:32 12:32 Ya pinhed tun e-helen hu keitta-geyan nan Jesus ey ya pampettakan tud krus, ya tegguan tu et ya keibbangngadan tud kabunyan.

ku.” Inhel Jesus huyya ey hini-yan tudda et eleg mampeang-ang ni hi-gada.

Ya eleg pangulugan idan Jews nan Jesus

³⁷ Nem anin ni inenang-ang idan tuun emin hu impahpahding Jesus ni miracles et eleg da kulugen.

³⁸ Huyya inamnuan ni intudek lan Isaiah e prophet e kantuy

“Apu, hipa makkaw hu mengullug ni ituttuddu mi? Hipadda tep nengipeamtaam ni et- eteng ni kabaelan mu?” *

³⁹⁻⁴⁰ Huyya pay hu inhel lan Isaiah meippanggep ni eleg da pengullugin Jesus. Kantuy

“Impambalin Apu Dios idan heni nekulap niya heni endi nemnem da, tep kahing idan peteg. Et humman hu, anin ennang-angen da humman ni kapeennang-ang Apu Dios et eleg idan hekey mengullug niya eleg da han-awat. Gullat et ni beken idan henin nunman, ey ewwatan da hu kameituttud- dun hi-gada et mantuttuyyudda et mangu- lug ida, et pesinsahan Apu Dios hu liwat da.” †

⁴¹ Huyya la impeamtan Isaiah meippanggep nan Jesus, tep inang-ang tud i-innep tu hu keiddeyyawan Jesus.

⁴² Nem anin ni hanniman et dakel ida tuun nengulug nan Jesus, anin idan edum ni ap- apuddan Jews, nem eleg da pinhed ni peamta tep ida kaumtakut ni pengkalan idaddan Pharisee ni hi-gadad simbaan dan Jews.

---

* **12:38 12:38** Isaiah 53:1, Romans 10:16 † **12:39-40 12:39-40** Isaiah 6:10

⁴³ Tep ya penettebalan ni tuun hi-gada hu daka gagamgami, beken ni ya penettebalan Apu Dios ni hi-gada.

Ya inhel Jesus hu keippuunan ni panhuwetan tun tuu

⁴⁴ Inlet Jesus ehel tuddan etan ni neamung e kantuy “Ya tuun kamengullug ni hi-gak ey tu dama kakulluga hi Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak.

⁴⁵ Ya etan tuun nenang-ang ni hi-gak ey inang-ang tu dama hi Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak.

⁴⁶ Tep immali-ak eyad puyek et benangan ku hu kamei-ellig di engeenget ni nemnem ni tuu ma-lat amtaen da hi Apu Dios. Et emin ida kamengullug ni hi-gak ey beken law ni henidda kamanha-ad di engeenget. ‡

⁴⁷ Eggak huwesi etan tuun nangngel ni inhel ku, nem eleg tu u-unnuden, tep immali-ak di puyek ni menellaknib idan tuu, beken ni an menuwet ni hi-gada.

⁴⁸ Ngenamung alin kedettengan ni aggew ni kehuwetan emin ni tuu hu kekastiguan idan kahing ni hi-gak niya eleg mengullug ni nakka e-e-hela. Humman idan makulug ni nakka e-e-hela hu keippuunan ni kekastiguan da.

⁴⁹ Tep humman idan in-inhel ku ey beken ni nalpud nemnem kun ebuh, nem nalpun Ama e nengitu-dak ni hi-gak.

---

‡ **12:46 12:46** Ya keibellinan nunya, ey ya etan tuun mengullug nan Jesus ey kamei-ellig ni mebnangan nemnem tu, tep amtaen tu law hu kayyaggud ni elaw ni u-unnuden.

⁵⁰ Hedin kullugen ni tuu humman idan tugun Ama ey meweddan hi-gatu hu biyag ni endi pappeg tu. Et mukun emin etan tuka e-helan hi-gak ey humman ida dama nakka e-hela.”

13

Ya nengulhan Jesus ni heliddan disipol tu

¹ Yan mahmahdem nunman et han mewa-wa e humman ni aggew hu keilleppuan ni Piyestah ni Passover, ey inamtan Jesus e yan nunman ni hileng hu pappeg tun pekihha-adan tud puyek, tep mambangngad law di kad-an Ametud kabunyan. Nakappinhed Jesus idan emin hu tuud puyek ni kamengu-unnud ni hi-gatu, et mukun pinhed tun peang-ang hu et-eteng ni impeminhed tun hi-gada.

² Yan kapengngannid Jesus nunman ni mahmahdem ey impenemnem Satanas nan Judas Iskariot e u-ungngan Simon hu pehding tun mengihdul nan Jesus.

³ Inamtan Jesus e wadan emin ni hi-gatu hu kabaelan ni indawat Apu Dios e hi Ametu niya inamta tu e intu-dak Ametun um-alidya puyek, nem mambangngad di kad-an tu.

⁴ Entanni ey imminah hi Jesus et ekalen tu balwasi tu et alen tu tuwalya et iewakeh tud gitang tu.

⁵ Ey immiduyag ni danum di besin et pan-ulhan tu hu heliddan emin ni disipol tu et pampu-nadan tun tuwalya.

⁶ Nedatngan hi Simon Peter et kantun Jesus ey “Apu, kele hi-gam anhan law hu an mengullah ni helik?”

⁷ Kan Jesus ni hi-gatuy “Eleg mu ni meewwasi eya nakka pan-ippahding, nem meba-ba-ba et han-awat mu.”

⁸ Kan Peter ni hi-gatuy “Eleg mabalin ni nak peullah hu helik ni hi-gam.” Kan Jesus ni hi-gatuy “Hedin eggak ullahi helim, eleg ka law meibbillang ni disipol ku.”

⁹ Kan Simon Peter ni hi-gatuy “Hedin hannitan, ku pakiulah mu tep hu ngamay ku niya uluk.”

¹⁰ Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Hedin nan-emeh hu tuu, man malinih hu annel tu et anin ni ebuh hu heli tun ullahan tep humman hu kamededepul ni tuka an pandaldalni. Malinih kayu, nem wada hakey ni hi-gayun beken ni malinih.”

¹¹ Inamtan Jesus etan hakey ni hi-gadan mengihdul alin hi-gatu et mukun kantuy “Wada hakey ni hi-gayun beken ni malinih.”

¹² Negibbuh ni inulhan tu heli da ey nambalwasi mewan et yumudung et kantun hi-gaday “Kaw inamta yu hu gaputun nengulahan kun heli yu?

¹³ Yuwak kaingngadnin mittuduh yu niya Ap-apu yu et kayyaggud huttan, tep makulug ni hi-gak hu mittuduh yu niya Ap-apu yu.

¹⁴ Hi-gak hu mittuduh yu niya Ap-apu yu, nem heni-ak bega-en yun nunya, tep ulahan ku heli yu, hanniman dama hu pahding yud edum yu.

¹⁵ Huyyan impahding ku hu pengiu-unnudan yu.

¹⁶ Dengel yu eya e-helen ku. Makulug ni ya bega-en ey beken ni eta-ta-gey nem ya ap-apu tu. Et ya bega-en ey beken ni eta-ta-gey nem ya etan kan bega-en ni hi-gatu.

¹⁷ Hedin inewatan yu huyyan inhel ku, ipahding yu et umamleng kayu.

¹⁸ Nem beken ni hi-gayun emin hu nakka pampenghelin nunya. Emin kayu ey naka-amta dakeyun hi-gak tep hi-gak nemilin hi-gayu. Nem um-amnulli etan neitudek ni kantuy 'Ya etan hakey ni nekikan ni hi-gak ey hi-gatu mengihdul ni hi-gak.'

¹⁹ E-helen ku huyya eyan eleg ni maipahding ma-lat hedin um-amnu, man kullugen yulli e hi-gak hu Christo ni pinutuk Apu Dios ni an mengippaptek ni tuu.

²⁰ Makulug eya e-helen kun hi-gayu e ya tuun ebbuluten tu hu bega-en kun intu-dak ku ey ebbuluten tuwak dama, ey ya tuun mengebbulut ni hi-gak ey inebulut tu dama hi Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak."

Ya nanghelan Jesus ni pengihdulan Judas ni hi-gatu

(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

²¹ Inhel Jesus huyya ey makaggeh hu nemnem tu et kantuddan disipol tuy "Ya kakulugan tu ey wada hakey ni hi-gayun mengihdul ni hi-gak."

²² Ida kaman-intetkel hu disipol tu, tep eleg da amta hedin hipan hi-gada hu kapan-e-helan Jesus.

²³ Neitakdul nan Jesus etan disipol ni nakap-pinhed tu et

²⁴ ituttubbun Simon Peter ni hi-gatu e kantuy “Ibegam pangngu hedini hipan hi-gatsu hu kantun mengihdul ni hi-gatu.”

²⁵ Et kan etan ni neitakdul nan Jesus ey “Apu, hipan hi-gami etan inhel mu?”

²⁶ Kan Jesus ey “Itta-mel ku eya sinapay et ya etan tuun pengidwatan ku ey hi-gatu mengihdul ni hi-gak.” Et ita-mel tu sinapay ey indawat tun Judas Iskariot e u-unggan Simon.

²⁷ Dinwat Judas etan sinapay ey neihuklung hi Satanas ni hi-gatu.

Kan Jesus ni hi-gatuy “Papuut mu et ipahding mu etan muka nenemneman ipahding.”

²⁸ Emin ida etan edum ni nekiheyuyung nan Jesus ey eleg da amta gaputun an nanghelan Jesus nan Judas nunya.

²⁹ Yadda etan edum ey kanday inhel na-mun Jesus huyya, tep pinhed tun an umgatang hi Judas ni mahapul dan piyestah winu tu iwwatwatan ni pihhuh ida nangkewetwet, tep hi Judas hu kamengged ni pihhuh da.

³⁰ Negibbuh ni kinan Judas etan sinapay ey pinhakkeyey immehep ni nunman ni hileng.

Ya etan baluh ni tugun Jesus

³¹ Limmaw la hi Judas ey kan Jesus ey “Nedatngan law hu keippeang-angan ni keiddeyyawan ku e Pengulwan emin ni tuu. Yan nunya law pengippeang-angan kun dayaw Apu Dios.

³² Hedini meiddeyaw hi Apu Dios di pehding ku, ey peiddeyaw tuwak dama ey anggegannuy ipahding tu huyya.

³³ Hi-gayuddan aaggik, ey nekemtang law ni ebuh hu pekihha-adan kun hi-gayu. Yuwak ali hemmahemmaken, nem e-helen ku daman hi-gayu hu inhel kudda lan Jews e eleg mabalin ni kayu mei-unnud di lawwan ku.

³⁴ Ya baluh ni ittugun kun hi-gayu ey pan-impipinshed kayu, henin impeminshed kun hi-gayu. U-unnud yu hu elaw ni impeminshed kun hi-gayu.

³⁵ Hedin wada impeminshed yun edum yu, man huyya pengi-immatunan idan tutu-u e kayu kamengullug ni hi-gak.”

Ya nanghelan Jesus ni pengihhe-utan alin Peter e hi-gatu hakey ni disipol tu

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

³⁶ Kan Simon Peter ni hi-gatuy “Apu, attu lawwan mu?” Kan Jesus ey “Yad lawwan ku ey eleg mabalin ni ka mekillaw ni nunya. Nem mei-unnud kallin hi-gak ni edum ni aggew.”

³⁷ Kan Peter ey “Apu, kele eleg mabalin ni nak mei-unnud ni hi-gam ni nunya? Nandaddannak ni mengikkettey ni hi-gam!”

³⁸ Kan Jesus ey “Kaw makulug makkaw ni anin ni mettey ka gapuh ni hi-gak? Dengel mu eya e-helen kun hi-gam, mampitlulli penghelan mun eleg muwak amta et han tumkuk hu manuk.”

14

Hi Jesus hu dalan ni tuun umlaw di kad-an Apu Dios

¹ Kan Jesus idan disipol tuy “Entan kadenagi yu. Pandinel kayun Apu Dios ey pandinel kayu daman hi-gak.

² Yad kad-an Ama ey dakel hu panha-adan. Et mukun um-anemuttak et nak iddaddan hu panha-adan yu. Eggak e-hela huyya hedin beken ni makulug.

³ Hedin negibbuh ni indaddan kun emin ey um-ali-ak ali mewan ni mengikkuyyug ni hi-gayu ma-lat makiha-ad kayun hi-gak diman ni ingganah.

⁴ Inamta yu hu dalan ni umlaw di lawwan ku.”

⁵ Kan Tomas ni hi-gatuy “Apu, eleg mi amta hu lawwan mu. Et inna-nun pengamtaan min dalan?”

⁶ Kan Jesus ni hi-gatuy “Hi-gak ni ebuh hu dalan ni dellanen ni tuun umlaw di kad-an Ama. Hi-gak ni ebuh hu makulug ni kullugen yu niya iddinel yun mengippaptek ni hi-gayu. Ey hi-gak hu kakelpuin biyag ni endi pappeg tu. Endi tuun dammutun umlaw di kad-an Ama hedin eleg tu iddalan ni hi-gak.

⁷ Hedin makulug ni inamta yuwak, man in-amta yu dama hi Ama. Et humman hu, meip-palpun nunya ey inamta yu law niya inang-ang yu hi Ama.”

⁸ Kan Philip ni hi-gatuy “Apu, peang-ang mun hi-gami hi Amam et eleg kami mandinwa.”

⁹ Kan Jesus ni hi-gatuy “Philip, nebayag ni nekihahha-addak ni hi-gayu ey kele eleg muwak amta? Kele kanmuy peang-ang kun hi-gayu hi Ama? Ya etan tuun nenang-ang ni hi-gak ey inang-ang tu dama hi Ama.

¹⁰ Kaw eleg yu kulluga e hi-gak ey wada-ak nan Ama ey hanniman daman Ama e wadan hi-gak? Emin hu nakka ippahding niya nakka e-e-hela ey makulug ni hi Ama e wadan hi-gak hu kamengippahding.

¹¹ Kulug yu e hi-gak ey wada-ak nan Ama niya hi-gatu ey wada daman hi-gak, winu kulug yu huyyan inhel ku tep yadda nakka pehpehding ni miracles.

¹² Ya kakulugan tu ey ya tuun mengullug ni hi-gak ey kabaelan tu daman ippahding ida impahding ku, nem nema-man um-ipatnga ipahding tu, tep umlawwak di kad-an Ama.

¹³ Anin hipa ibbageyun hi-gak ni baddang et iddawat ku hedin medinnel kayun hi-gak * ma-lat pangipeang-angan kun dayaw Ama.

¹⁴ Ippidwak ni e-helen ni hi-gayu e emin hu ibbageyun hi-gak ni baddang ey iddawat ku hedin hi-gak ni ebuh hu iddinel yu.

¹⁵ Ka-immatus hedin pinhed yuwak tep un-nuden yu hu tugun kun hi-gayu.

Impakulug Jesus ni um-ali hu Ispirituh Apu Dios ni memaddang idan kamengullug

¹⁶ Ibbagak nan Ama et itu-dak tulli Ispirituh tun meihhullul ni hi-gak ni umbaddang ni hi-gayu et mawedan hi-gayun ingganah.

¹⁷ Humman ni kangkun Ispirituh Apu Dios hu mengippeamtan hi-gayun makulug. Eleg mabalin ni an dewwaten idan eleg mengullug humman ni Ispirituh tu, tep eleg da amta niya

---

* **14:13 14:13** Huyyan kantuy 'medinnel kayun hi-gak' ey yad ehel ni Greek ey kantuy 'medinnel kayud ngadan ku.'

eleg da han-awat. Nem hi-gayun kamengullug ey amta yu, tep wadad kad-an yu ey meweddallin hi-gayun ingganah.

¹⁸ Anin ni hi-yanen dakeyu et eleg dakeyu e-waya tep mambangngaddak alin hi-gayu.

¹⁹ Ngannganih law hu eleg da-ak penang-angiddan eleg mengullug. Nem hedin hi-gayu ey ang-angen yuwak ali mewan. Wadalli biyag yun endi pappeg tu, tep metegguan nak et mekibi-biyag kayullin hi-gak ni ingganah.

²⁰ Amtaen yullin nunman e hi-gak ey wada-ak nan Ama, et henin hi-gayu e wada kayun hi-gak niya wada-ak daman hi-gayu.

²¹ Ya tuun kamengu-unnud ni tugun ku ey hi-gatu neminshed ni hi-gak. Ey ya tuun neminshed ni hi-gak ey pinpinshed daman Ama niya pinhed ku dama. Ey hi-gatu pengippeewwatan ku hedin hipa-ak.”

²² Himmapih etan hakey ni Judas, e beken hi Judas Iskariot e kantun Jesus ey “Apu, kele ebuh kamin pengippeamtaan mu hedin hipa ka? Kele beken ni emin ni tuu?”

²³ Kan Jesus ni hi-gatuy “Tep ebuh ida etan neminshed ni hi-gak niya kamengu-unnud ni tugun kun pengippeamtaan ku hedin hipa-ak. Pinheden idan Ama niya ippaptek midda tep wada kamin hi-gadan ingganah.

²⁴ Nem ya etan tuun eleg meminshed ni hi-gak ey kehgingen tudda tugun ku. Yadda eya nakka e-e-hela ey beken ni nemnem kun ebuh, nem nalpun Ama e nengitu-dak ni hi-gak.

²⁵ Nakka e-e-helan emin huyyan hi-gayu eyan wada-ak nin kad-an yu.

²⁶ Nem hedin um-alilli law etan ittu-dak Ama ni meihhullul ni hi-gak ni umbaddang ni hi-gayu e humman Ispirituh tu ey ittuluy tu eya ngunuk ma-lat paka-awatan yu hu meippanggep ni hi-gak. Ey paka-ittuttuddu tullin emin niya penem-nem tun kenayun ni hi-gayu etan intenuttudduk.

²⁷ Anin ni umlawwak law, yaggud adyah e ihhi-yan kun hi-gayu hu linggep. Beken ni henin linggep idan eleg mengullug, tep beken humman ni makulug ni linggep. Et humman hu, etan kadenagi yu niya entan tattakut yu.

²⁸ Diddinggel yun nunman hu in-inhel kun kangkuy umlawwak, nem mambangngaddak ali mewan di kad-an yu, et hedin makulug ni pinhed yuwak, man wadan um-amleng kayun lawwan kud kad-an Ama e neta-ta-gey nem hi-gak.

²⁹ Nakka e-e-heladda emin huyyan nunyan eleg ni maipahding ma-lat hedin um-amnuddalli ey mengullug kayulli law ni hi-gak.

³⁰ Nekemtang law hu pekiung-ungbalan kun hi-gayu, tep iyyalli law hi Satanas e ap-apun emin ni lawah ni tu peang-ang hu kabaelan tu, nem eleg mabalin ni tuwak apputen.

³¹ Emin hu pinhed Ama ey humman hu ip-pahding ku ma-lat amtaen emin ni tuud puyek e et-eteng hu impeminhed kun hi-gatu." Negibbuh humman ni inhel Jesus ey kantuy "Inah kayu tep umlaw itsu."

15

Hi Jesus hu neieligan etan ni annel ni wakal

¹ Wada intuttuddun Jesus ni in-alig tu. Kantuy “Hi-gak hu kamei-ellig di makulug ni wakal ey hi Ama hu kamampaptek.

² Hi-gayun kamengullug ni hi-gak hu kamei-ellig di pingin etan ni wakal. Yadda eleg mengu-unnud ni hi-gak, ey pea-allaw Apu Dios, henin etan ni pingin wakal ni eleg umlameh ni hepngiten etan ni kamampaptek et bekahen tu. Nem yadda mengu-unnud ni hi-gak, ey ippaptek Ama henin kapemaptek etan ni kamampaptek ni wakal ma-lat dakel illameh tu.

³ Inu-unnud yu hu intuttudduk ni hi-gayu, et humman hu kayu kamei-ellig etan di pingin nelinihan.

⁴ Hedin na-kal di annel tu etan pingi, man eleg umlameh. Et humman hu, hi-gayun kamei-ellig di pingin wakal ey mahapul ni mannenneng kayun hi-gak henin hi-gak e mannennenggak ni hi-gayu. Tep hedin eleg kayu mannenneng ni mengullug ni hi-gak, man eleg yu han-ipahding hu pinhed ku.

⁵ Em, hi-gak hu kamei-ellig etan ni wakal ey hi-gayu hu kamei-ellig ni pingi tu. Ya tuun mannananeng ni hi-gak, henin hi-gak e pannananeng kun pemaptek kun hi-gatu ey kayyaggud ida ippahding tu et kamei-ellig ni dakel illameh tu. Tep makulug ni pakkadek baddangan ku hu tuu et han dammutun kayyaggud pehding tu.

⁶ Nem ya etan tuun eleg tu pannananeng ni mengullug ni hi-gak, ey endi silbin biyag tu. Heni etan ni pingin wakal ni eleg umlameh e kakekhata ni imbeng et hedin nakpit, man inepuyan.

⁷ Nem hedin mannananeng kayun mengullug ni hi-gak niya eleg yu iwwalleng ida intuttudduk, ey anin ni hipa ibbageyun hi-gak et pehding ku.

⁸ Ya keiddeyyawan Ama ey yadda etan dakel ni illameh yu e humman ida etan kayyaggud ni pehding yu tep ya yuka pengu-unnudin hi-gak. Humman hu keang-angan tu e hi-gayu hu makulug ni disipol ku.

⁹ Ya neminshed Aman hi-gak ey henin nunman dama hu neminshed kun hi-gayu, et humman hu, pandinel kayud neminshed kun hi-gayu.

¹⁰ Hedin peka-u-unnuden yu tugun ku ey mannenneng kayun mengiddinnel ni neminshed kun hi-gayu. Heni daman hi-gak e nakka u-unnuda hu tugun Ama et ya keang-angan tu ey nakka medinnel ni neminshed tun hi-gak.

¹¹ Inhel ku huyyan hi-gayu ma-lat ya amleng ni wadan hi-gak ey wada daman hi-gayu et endi an pangkullangan ni pan-am-amlengan yu.

¹² Ya ittugun kun hi-gayu ey pan-impipinshed kayu henin neminshed kun hi-gayu.

¹³ Ya tuun ikkatey tu panyaggudan ni edum tu ey humman kei-ang-angan tun et-eteng impeminshed tu ey endi kei-ingnghan ni henin nunyan impeminshed.

¹⁴ Ey hi-gayu makulug ni gayyum ku hedin u-unnuden yu tugun ku.

¹⁵ Eleg dakeyu law ingngadnin bega-en ku, tep ya bega-en ey eleg tu amta hu wadad nemnem ni apu tu, nem ingngadnan dakeyun gayyum ku, tep emin dingngel kun Ama ey impeamtak ni hi-gayu.

¹⁶ Eleg yuwak pilien. Hi-gak nemilin hi-gayu. Pinutuk dakeyun hi-gak ni mengu-unnud ni tugun ku et yu ituttuddu ma-lat dumakkel ida mengullug ni hi-gak. Humman hu heni lameh yun kayyaggud ni mannenneng. Et iddawat Ama hu hipan ibbageyu hedin iddinel yun hi-gak.

¹⁷ Ya ittugun kun hi-gayu ey pan-impipinshed kayu.

Yadda eleg mengullug ey anggebe-hel dadda kamengullug nan Jesus

¹⁸ Hedin anggebe-hel dakeyuddan eleg mengullug ni hi-gak, ey nemnem yu e hi-gak neman-gulun anggebe-hel da.

¹⁹ Gullat ni heni kayuddan eleg mengullug ni hi-gak, et pinpinheden dakeyun hi-gada. Nem beken kayun henin hi-gada, tep pinili dakeyun mengu-unnud ni elaw ku, et humman gaputun anggebe-hel dakeyuddan eleg mengullug ni hi-gak.

²⁰ Nemnem yu hu inhel ku lan hi-gayu e ya bega-en ey beken ni eta-ta-gey nem ya aputu, henin hi-gayu et hi-gak. Impanhelheltap da-ak idan eleg mengullug, et hanniman ali daman hi-gayu e makulug ni panhelheltap dakeyulli dama. Gullat et ni kinulug da hu ittuttudduk, ey kullugen dalli et dama hu ittuttuddu yu.

²¹ Anggebe-hel dakeyulli et panhelheltap dakeyu tep ya yuka pengu-unnudin hi-gak, niya gapu tep eleg da amta hi Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak.

²² Gullat ni eggak umli eyad puyek ni mantuttuddu, ey eleg et meamta hu liwat dan daka

pengehingin hi-gak. Nem immali-ak, et humman hu, endi da pengigga-dulan tep inamta da, nem kahing ida. Et humman hu, mekastigud-dalli.

²³ Ya tuun anggebe-hel da-ak ey anggebe-hel tu dama hi Ama.

²⁴ Gullat ni eggak ipahding ida miracles, e eleg kabaelin tuu ey eleg ida et manliwat. Nem inenang-ang da ey kapyra tun anggebe-hel dakemin Ama.

²⁵ Huyya inamnuan ni neitudek lad Tugun Moses e kantuy 'Anggebe-hel da-ak ni endi gaputu.'

²⁶ Nem ittu-dak kulli etan umbaddang ni hi-gayun melpun Ama e humman Ispirituh tu et ittudu tullin hi-gayu hu makulug ey peamta tullu hu meippanggep ni hi-gak.

²⁷ Mahapul daman yu ittutuddu meippanggep ni hi-gak, tep neikukkuyyug kayun hi-gak ni laputun nantutudduan ku ingganah nunya."

16

¹ Kan mewan Jesus idan disipol tuy "Inhel kudda huyyan hi-gayu ma-lat eleg yulli iwalleng hu yuka pengullug ni hi-gak anin ni waddada panligligatan yu.

² Tep edum alin aggew ey e-kalen dakeyud simbaan idan Jews. Ey yan nunman ali ey petteyen dakeyullin edum ni tuu, tep kanda namu ngu nem humman pinhed Apu Dios.

³ Huyyalli ippahding da, tep eleg da amta hi Ama niya eleg da-ak dama amta.

⁴ Inhel ku huyyan hi-gayun nunya ma-lat hedin um-amnulli, ey nemnemen yu e impamenguluk ni inhel ni hi-gayu. Yan laputun nantuttudduan ku ey eggak ehelen ida huyyan hi-gayu tep wadadak nid kad-an yu.

Ya ngunun Ispirituh Apu Dios

⁵ Yan nunya ey mambangngaddak law di kad-an ni nengitu-dak ni hi-gak, ey endi, anin hakey ni hi-gayun kamammahmah hedin attu lawwan ku.

⁶ Tep kayu kumedek kaumlelemyung ni nanghelan kun hi-yanen dakeyu.

⁷ Nem e-helen kun hi-gayu e makulug ni panyaggudan yu hu peni-yanan kun hi-gayu. Tep hedin eggak umlaw ey eleg um-ali hu Ispirituh Apu Dios ni umbaddang ni hi-gayu. Et humman hu, mahapul ni umlawwak et nak ali itu-dak.

⁸ Et yan ellian tullu ey peamta tuddan eleg mengullug e neliwtan ida niya peamta tun hi-gada hu kakinayyaggud ku, ya elaw ni penummalyan Apu Dios niya elaw ni tuka pengastigu.

⁹ Peamta tun hi-gada e ya liwat da ey ya eleg da pengullugin hi-gak.

¹⁰ Ey peamta tun hi-gada e kayyaggud emin hu nakka pehding. Et ya kei-ang-angan ni kakinayyaggud ku ey ya pambangngadan kud kad-an Ama et eleg yuwak ali law ang-anga.

¹¹ Ey ya elaw ni panhuwetan alin Apu Dios ey meang-ang di nanhuwetan tun Satanas e apapun emin ni lawah et kastiguen tullu.

¹² Dakel et hu pinhed kun e-helen ni hi-gayu, nem eleg yu ni dama han-awat ni nunya.

¹³ Hedin um-ali etan Ispirituh Apu Dios e kamengippeamtan emin ni makulug, man peamta tullin emin ni hi-gayu hu makulug ni u-unnuden yu. Yadda peamta tu ey yadda etan pinhed Apu Dios niyadda etan mekapkapyallin hakey aggew.

¹⁴ Ey peiddeyyaw tuwak ali, tep peennamta tullin hi-gayu hu tugun ku.

¹⁵ Ey emin hu keiddeyyawan Ama ey keiddeyyawan ku dama, et humman gaputun nanghelan kun kankuy peamtallin Ispirituh tun hi-gayu hu tugun ku.

¹⁶ Anggegannu law ey eleg yuwak ali ang-anga, nem nekemtang ni ebuh ey ang-angen yuwak mewan.”

Ya lemyungan da niya pan-am-amlengan da

¹⁷ Wada hakkey idan disipol Jesus ey kandan edum day “Kele kantuy anggegannu law ey eleg tayu ang-anga, nem nekemtang ali kunu mewan ey ang-angen tayu? Ey kele kantuy um-anemut di kad-an Ametu?”

¹⁸ Hipa na-mu pinhed tun e-helen? Kele eleg meewasi huyyan inhel tu?”

¹⁹ Inamtan Jesus humman ni pinhed dan peteg ni amtaen et kantuy “Kaw pinhed yun amtaen hu keibbellinan ni kangkun anggegannu law ey eleg yuwak ang-anga, nem nekemtang ni ebuh ey ang-angen yuwak ali mewan?”

²⁰ E-helen kun hi-gayu e makulug ni umlemyung kayulli tep ya meippahding ni hi-gak. Nem yadda eleg mengullug ni hi-gak ey man-amamleng idalli tep ya humman ni meippahding

ni hi-gak. Nem humman ni lemyungan yu ey mambalin alin amlengan yu.

²¹ Ya bii ey tuka panlelhani hu pan-ungnga tu. Nem hedin neukat hu u-ungnga tu, man tuka liwwana degeh ni nan-ungnga tu tep ya amleng tun u-ungnga tu.

²² Hanniman daman hi-gayu e kayu kaumlelemyung nunya, nem hedin ang-angen yuwak ali mewan, ey man-am-amleng kayu ey endi tuun tu pesikked humman ni amleng yu.

²³ Yan nunman ali ey eleg mahapul ni hi-gak hu pengibbeggaan yun hipan mahapul yu, tep e-helen kun hi-gayu e makulug ni emin hu ibbageyun Ama ey iddawat tu tep ya yuka pengullugin hi-gak.

²⁴ Endi ni yu nengipatnaan ni nambagaan nan Aman baddang tun neipun di yuka pengullug ni hi-gak. Nem e-helen kun hi-gayu e anin hipa ibbageyun hi-gatu et iddawat tu ma-lat umamleng kayun peteg.

Inapput Jesus ni emin hu lawah ni kapehpehd-ing Satanas

²⁵ Impan-inna-abbig ku hu intuttudduk ni hi-gayu, et humman gaputun neligat yun ewwatan. Nem edum alin aggew, ey panna-ud kulli law ni ituttuddu hu meippanggep nan Ama ma-lat nelakah yun ewwatan.

²⁶⁻²⁷ Yallin nunman ni aggew ey anin inna-ud yun Ama hu hipan ibbageyu. Eleg mahapul ni hi-gak hu mengibbegga tep nakappinshed dakeyun hi-gatu tep pinhed yuwak ey kinulug yu e intudak tuwak ni hi-gatu.

²⁸ Em, nalpu-ak nan Ama di kabunyan et umli-ak eyad puyek, nem yan nunya ey hi-yanen dakeyu tep mambangngaddak di kad-an tu.”

²⁹ Et kan ida law ni disipol tuy “Kameewwasi hu muka ituttuddu, tep eleg mu law pan-inna-abbig.

³⁰ Inamta mi law e inamtam ni emin, anin ya nemnem ni tuu. Inamtam hu pinhed ni tuun ibbaga et han tu ibega, et humman hu mika kulluga e intu-dak dakan Apu Dios.”

³¹ Kan Jesus ni hi-gada ey “Yuwak law kakul-luga,

³² nem e-helen kun hi-gayu e mekemkemtang ali, anin yan nunya et pan-inhihi-yanan yuwak et hahhakkeyyak tep wada hakkey ni hi-gayu ey um-anemut di baley tu. Nem wada hi Aman hi-gak ni kenayun.

³³ Inhel ku huyya ma-lat madinel kayun hi-gak et pelinggep ku nemnem yu. Yadda eleg mengullug ey panliligat dakeyulli, nem entan takut yu, tep makulug ni inapput ku etan apun emin ni lawah eyad puyek.”

17

Ya nengidasalan Jesus idan kamengullug ni hi-gatu

¹ Inhel Jesus huyya ey intangaw tu et mandasal nan Apu Dios e kantuy “Ama, nedatngan law hu gintud mun pengippeang-angan mun keiddeyyawan ku e U-ungngam. Peang-ang mu humman ni keiddeyyawan ku ma-lat ang-angen idan tuu hu kasina-gey mu.

² Indawat mu kelebngan kun man-ap-apun emin ni tuud puyek, ma-lat wadaen ku biyag ni endi pappeg tuddan tuun impangulug mun hi-gak.

³ Et yadda etan tuun amta daka e makulug ni Dios niya amta da-ak e hi Jesus Christo e intu-dak mun um-alid puyek, ey hi-gadalli hu mekibi-biyag ni ingganah di kad-an mu.

⁴ Impeang-ang kud ngunun indawat mun hi-gak hu dayaw mu et adyah e ginibbuh ku humman ni ngunuk.

⁵ Et yan nunya e Ama, ey peang-ang mu law hu keiddeyyawan kun henin dayaw ku eman ni wada-ak ni hi-gam eman ni eleg ni mawedadda eya wadan nunya. Peang-ang mu humman ni dayaw ku eyan pambangngadan kun hi-gam.

⁶ Impeamtak hu meippanggep ni hi-gam idan tuun impangulug mun hi-gak. Eleg ida la ni mengullug, nem pinutuk muddan mengullug ni hi-gak. Tuum ida dedan, mukun nengulug idan hi-gak niya impaka-u-unnud da tugun mu.

⁷ Inamta da law e emin hu impahding ku niya intuttudduk ey nalpun hi-gam.

⁸ Intuttudduk ni hi-gada hu tugun ni indinel mun hi-gak et u-unnuden da. Inamta da law e nalpu-ak ni hi-gam niya daka kulluga e intu-dak muwak.

⁹ Ama, nakka pan-iddasalidda ma-lat baddangan mudda. Beken ni yadda etan eleg mengullug ni hi-gak hu nakka pan-iddasali, nem yadda etan tuum ni impangulug mun hi-gak, tep tuum ida.

¹⁰ Endi hu tuum ni beken kun tuu. Hanniman idan tuuk e tuum ida dama, et ya dayaw ku ey

meippeang-ang ni hi-gada.

¹¹ Ngannganih law peni-yanan kun hi-gadad puyek, tep um-anemuttak di kad-an mu. Ama e kekakkayyaggudan niya et-eteng kabaelan tu, ipaptek mu anhan ida eya impangulug mun hi-gak, ma-lat mandadagyum ida henin nandagyuman ta.

¹² Impapaptek kudda eyan nekihahha-adan kun hi-gada tep ya et-eteng kabaelan kun indawat mun hi-gak et endi hakey ni hi-gadan mekastigu. Ebuhan etan hakey ni tuu e hi Judas, nem neipahding tep humman hu inamnuan ni impaitudek mud ehel mu.

¹³ Ittela-ak law, ey nakka pan-e-hela huyyan hi-gada ma-lat umamleng idan peteg henin hi-gak.

¹⁴ Intuttudduk ni emin hu tugun mun hi-gada et u-unnuden da. Et mukun anggebe-hel idaddan eleg mengullug, tep hin-appil law hu elaw da e henin elaw ku.

¹⁵ Eggak ibbagan hi-gam ni mudda pattalen hu kamengullug et yadda eleg mengullug, nem nakka ibbaga anhan ni hi-gam e baddangim ida kamengullug ma-lat eleg ida haulen Satanas e apapun emin ni lawah.

¹⁶ Yadda kamengullug ey eleg law maningngeh hu elaw dad elaw idan eleg mengullug, tep henin elaw ku hu elaw da.

¹⁷ Baddangim idan mengu-unnud ni tugun mu, tep makulug emin hu tugun mu.

¹⁸ Ittu-dak kuddan an mantuttuddudan eleg mengullug henin nengitu-dakan muwak eyad puyek ni an mantuttuddun meippanggep ni hi-gam.

¹⁹ Gapuh ni hi-gada ey i-eng-eng ku annel kun hi-gam, et u-unnuden ku hu pinhed mu, ma-lat maieng-eng ida dama et hi-gam ni ebuh hu u-unnuden da.

²⁰ Beken ni yaddan ebuh eya disipol ku hu nakka pan-iddasali, nem anin idallin mengullug ni hi-gak ni edum ni aggew tep ya daka ituttuddu.

²¹ Ama, nak ida kaiddasali ma-lat mandadagyum idan emin henin nandagyuman ta. Ey ma-lat mandadagyum itsun emin et kulugen idan eleg mengullug e intu-dak muwak.

²² Peiddeyyaw kudda henin nengipedayawan mun hi-gak ma-lat mandadagyum ida henin hi-gata.

²³ Pinhed kun mannenneng ni wada-ak ni hi-gada henin kawedam ni hi-gak ma-lat mandadagyum ida et pengamtaan idan eleg mengullug e intu-dak muwak, niya ma-lat amtaen da e nakappinhed mudda hu kamengullug henin neminhed mun hi-gak.

²⁴ Ama, pinhed kun yadda kamengullug ni impangulug mun hi-gak ey mekiha-ad idan hi-gak di kabunyan, ma-lat ang-angen da dayaw kun indawat mu la eman ni eleg mu ni letuen eya puyek, tep nakappinhed muwak.

²⁵ Ama, e kakkayyaggud ni peteg, eleg daka amtaddan eleg mengullug ni hi-gam, nem inamta dakan hi-gak. Ey yadda eya kamengullug ni hi-gak ey inamta da e intu-dak muwak.

²⁶ Impeamtak ni hi-gada hu meippanggep ni hi-gam, ey pannananeng kun pehding, ma-lat pinheden da edum da henin impeminhed mun hi-gak et makidagyummak ni hi-gada.”

18

Ya nampapan dan Jesus

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

¹ Negibbuh humman ni dasal Jesus et manglaw ida. Inagwat da hu kulukul e Kidron ey dinteng da etan leguntan netamman ni keyew ni olibah.

² Hi Judas e nengihdul nan Jesus ey naka-amta tu humman ni linawwan da, tep yadman hu daka lallawwid Jesus.

³ Entanni ey limmaw hi Judas et tuddalli ikuyug hu sindalu niyadda guwalyad Tempol ni intu-dak idan Pharisee niyadda ap-apuddan padin an mempap nan Jesus e nampandilag ida niya nampan-ispadah ida.

⁴ Inamta dedan Jesus humman ni mekap-kapyan hi-gatu et tu dammuen ida et kantun hi-gaday “Hipa yuka hemmahemmaka?”

⁵ Kanday “Hi Jesus di Nazareth.” Kan Jesus ni hi-gaday “Hi-gak hi Jesus.” Hi Judas e nengihdul nan Jesus ey wadadman e kamekieh-ehneng idaddan etan ni sindalu.

⁶ Yan nanghelan tun kantuy hi-gatu hi Jesus, ey pinhakkeyey himmunay ida ey netu-liddad puyek.

⁷ Impidwan Jesus mewan et kantuy “Hipa yuka hemmahemmaka?” Ey kanday “Hi Jesus di Nazareth.”

⁸ Kan Jesus ey “Tam kankuy ‘Hi-gak humman.’ Hedin hi-gak hu yuka an hemmahemmaka, entan tu ilegat ida eya edum ku et lumaw ida.”

⁹ Huyya inamnuan eman lan inhel tun nunman ni kantuy “Ama, endiddan eyan tuun impangulug mun hi-gak hu mekastigu.”

¹⁰ Pinhakkeyey inuknut Peter hu ispadah tu et palngen tu wannan ni tangilan Malkus e bega-en ni Eta-gey ni Padi.

¹¹ Nem inhelan Jesus hi Peter e kantuy “Pe-banggad mud asip eya ispadah mu. Ebbuluten kun manhelheltap, tep huyya pinhed Aman meippahding ni hi-gak.”

¹² Inhel tu humman ey limmaw ida sindalu, ya ap-apu da et yadda guwalyan Tempol et baluden da hi Jesus.

¹³ Ya nemangulun nengilawwan dan hi-gatu ey yad kad-an Annas e aman ahwan Kayaphas e neputuk ni Eta-gey ni Padin nunman ni toon.

¹⁴ Hi Kayaphas hu nanghel idaddan edum tun ap-apun Jews ni kantuy “I-imman hu mettey huyyan hakey ni tuu ma-lat panyaggudan tayun emin, nem ya itsu mettey ni emin ni Jews.”

Inhaut Peter e inamta tu hi Jesus

(Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57)

¹⁵ Hi Simon Peter et ya etan hakey ni disipol ey neiunud idad nengilawwan dan Jesus. Humman ni hakey ni disipol ey neka-amtan etan ni Eta-gey ni Padi, et ma-nun hi-gatu tep nekilaw nan Jesus di baley etan ni padi.

¹⁶ Nem hedin hi Peter, ey nan-eh-ehneng ngud eheb ni luhud etan ni baley. Limmaw humman ni hakey ni disipol et tu ehlen etan ni biin kamangguwalyad eheb ma-lat pahgep tu hi Peter.

¹⁷ Kan nunman ni bii nan Peter ey “Kaw beken ni hi-gam hu hakey ni disipol Jesus?” Kan Peter ey “Beken.”

¹⁸ Nan-apuy ida bega-en et yadda guwalyan Tempol, tep keteketel et mandangdang ida et makidangdang hi Peter ni hi-gada.

*Ya nemistigalan ni Eta-gey ni Padi nan Jesus
(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke
22:66-71)*

¹⁹ Hedin hi Jesus, ey kapanhummalyaan etan ni Eta-gey ni Padi, e tuka mennahmahi hu meippanggep idan disipol tu et yadda intuttuddu tu.

²⁰ Ey kan Jesus ni hi-gatuy “Nandingngel ida intuttudduk di katuutuu tep yad kesimsimbaan tayun Jews niyad Tempol hu nantuttudduan kun kenayun ey yadman hu kakeemmuemmungin dakel ni tuu. Endi nak intalun nak intuttuddu.

²¹ Kele muwak kabistigalan meippanggep ni intuttudduk? Ibegam ida etan ni nangngel ni intuttudduk et inamta da.”

²² Inhel Jesus huyya ey inamping etan ni guwalyan neitakdul ni hi-gatu et kantuy “Kele hannitan muka penummang ni Eta-gey ni Padi? Kaw endi lispituh muh?”

²³ Kan Jesus ni hi-gatuy “Hedin neihla hu inhel ku, ehel mu hu neihlaan ku. Kele muwak ampingen ni nak nanghelan ni makulug?”

²⁴ Hi Jesus e nanengtun nebabbalud ey im-palaw Annas di kad-an Kayaphas e Eta-gey ni Padi.

Ya pidwatun nengiheutan Peter e inamta tu hi Jesus

(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

²⁵ Nanengtun kamandangdangdang hi Simon Peter ey kandan hi-gatuy “Kaw beken ni hi-gam hu hakey ni disipol etan ni binelud da?” Inhaut Peter et kantuy “Tam bekennak ngu.”

²⁶ Nem kan etan ni hakey ni bega-en ni Eta-gey ni Padin hi-gatuy “Tam hi-gam etan inang-ang kun kadwan Jesus etan di leguntan natneman ni olibah.” Humman ni bega-en ey neiegi etan ni bega-en ni pinlang Peter tangila tu.

²⁷ Nem inhaut mewan Peter. Pinhakkeyey simmekuk hu manuk.

Ya nambistigalan Pilate nan Jesus

(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; Luke 23:1-5)

²⁸ Negibbuh hu nemistigalan Kayaphas nan Jesus ni kamangkewa-wa et ilaw dad baley Pilate e governor. Yadda ap-apun Jews ey eleg ida mekihgep, tep pi-yew ni pekihemmulan dan Piyestah ni Passover hedin umhegep idad baley ni beken ni Jew.

²⁹ Et mukun immehep hi Pilate et kantun hi-gaday “Kaw hipa kan yun nambahulan eyan tuu?”

³⁰ Kandan hi-gatuy “Gullat kedi ngun endi bahul tu et kele mi i-allid kad-an muh?”

³¹ Kan Pilate ni hi-gaday “Ilaw yu ngu et yu bistigalen meippuun di linteg yu.” Nem kan idan Jews ni hi-gatuy “Pinhed min ippatak, nem endi

kelebbengan min Jews ni memettey ni tuu, tep humman hu olden yun iRome.”

³² Huyyan meippahding hu amnuan eman ni inhel tu lan elaw ni ketteyyan tun kantuy meippetak.

³³ Himmegep hi Pilate di bawang et pahgep tu hi Jesus et kantun hi-gatuy “Kaw hi-gam hu Patul idan Jews?”

³⁴ Kan Jesus ey “Kaw nalpud nemnem mu huttan winu dinggel mud edum ni tuu?”

³⁵ Kan Pilate ey “Bekennak ni Jew, et humman hu eggak amta hu meippanggep ni hi-gam. Nem hipa dedan impahding mu et daka in-aliddan edum mun Jews niyadda ap-apuddan padid ya?”

³⁶ Kan Jesus ey “Beken ni henin kapan-apapuid puyek hu elaw ni nan-ap-apuan ku. Tep gullat ni hanniman et wadan mekidpap ida kamengu-unnud ni hi-gak ma-lat eleg da-ak baluden idan Jews.”

³⁷ Kan Pilate ey “Et patul ka tep?” Kan Jesus ey “Makulug huttan ni inhel mu. Huyya gaputun inlian ku eyad puyek et maiungnga-ak ni tuu ma-lat wada inna-nuk ni mengituttuddun makulug. Emin ida neminshed ni mengamtan makulug ey daka kulluga nakka ittuttuddu.”

³⁸ Kan Pilate ey “Inna-nun pengamtaan ni makulug?”

Ya nengipepateyan dan Jesus

(Matthew 27:15-31; Mark 15:6-20; Luke 23:13-25)

Inhel tu Huyya ey immehep mewan di kad-an idan Jews et kantuy “Endi himmak kun bahul tu.

³⁹ Nem katootoon ey wada etan elaw yu e hedini Piyestah ni Passover, man yuka ibbagan hi-gak et nakka ibbukyat hu hakey ni neikelabut. Kaw pinhed yun ibbukyat ku hu Patul yun Jews?”

⁴⁰ Nem katkuk ida etan tutu-u e kanday “Hi Barabbas hu ibbukyat mu, beken tu!” Hi Barabbas ey et-eteng nambahulan tu.

19

¹ Et imandal Pilate ni pan-ebligen idan sindalu tu hi Jesus.

² Immaladda pay hu sindalun hebit et palikuhen da et papngget dad ulun Jesus. Et pebalwasian dan madlang ni kaibbalwasin patul.

³ Limmaw idad kad-an tu ni hineghegnud da e kanday “Dayaw tayu numan eya patul idan Jews!” Inhel da humman ni inamping da.

⁴ Immehep mewan hi Pilate et kantuddan Jews ey “Pe-hep ku etan tuu ma-lat pengamtaan yu e endi nakka hemmakan bahul tu.”

⁵ Et umhep hi Jesus e nanengtun imbalwasi tu etan madlang niya nampenget ni hebit. Kan Pilate ni hi-gaday “Adyah etan tuu.”

⁶ Inang-ang idan ap-apuddan padi et yadda guwalya hi Jesus ey katkuk ida e kanday “Ipetak yud krus! Ipetak yud krus!” Kan Pilate ni hi-gaday “Ilaw yu ngu et yu ipetak di krus tep endi nakka hemmakan bahul tu.”

⁷ Kan idan Jews ni hi-gatuy “Nambahul di elaw mi tep kantuy hi-gatu U-ungngan Apu Dios, et humman hu mahapul ni mettey.”

8 Dingngel Pilate huyya ey nema-man sim-makut ni peteg.

9 Himmegep di baley da et ayagan tu mewan hi Jesus et kantun hi-gatuy “Kaw attu nalpuam?” Nem eleg umhumang.

10 Et kan Pilate ey “Kele eleg ka umhumang? Kaw eleg mu amta e wada kelebengan kun mengibbukyat ni hi-gam winu mengippepettak ni hi-gam di krus?”

11 Kan Jesus ni hi-gatuy “Endi kelebengan hedin eleg iebulut Apu Dios hu hipan pehding mun hi-gak. Et humman hu, yadda etan nengilin hi-gak di kad-an mu ey nela-la-med liwat da nem hi-gam.”

12 Inhel Jesus huyya ey impatnan Pilate mewan ni ibbukyat et, nem ida kamantetekuk hu Jews e kanday “Hedin ibbukyat mu eya kantun hi-gatu patul ey bellawen dakan Cesar. Tep ya tuun kantuy hi-gatu patul ey buhul Cesar.”

13 Yan nangngelan Pilate nunya ey impa-hep tu hi Jesus et yumudung hi Pilate di kapanbistigali e kameingngadnin Nedalipeyan ni Batu. (Yad ehel ni Hebrew ey Gabbata.)

14 Ngannganih ni mandattek hu aggew ni nunman ni pandaddanan dan Piyestah ni Passover ey kan Pilate idan Jews ey “Adyah eya patul yu.”

15 Ey ida kamantetekuk e kanday “Ilaw yu et yu ipetak!” Kan Pilate ni hi-gaday “Kaw peippepettak ku patul yu?” Kan idan ap-apuddan padi ey “Endi edum ni patul mi! Hi Cesar ni ebuh.”

*Ya nengipetakan dan Jesus di krus
(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke
23:26-43)*

¹⁶ Et iebulut law Pilate ni ellan idan Jews hi Jesus et da paipetak idan sindalun Rome di krus.

¹⁷ Impapehan dan Jesus etan krus tu et ilaw dad duntug e Golgotah e ya keibbellinan tu ey heni genit ni ulu ang-ang tu.

¹⁸ Impatak idan sindalu hi Jesus et igawwa dad nambattanan idan dewwan balud ni neipetak dama.

¹⁹ Wada impaitudek Pilate ni sinyal et ipetak dad ta-pew ni ulun Jesus di krus. Ya neitudek ey kantuy “Huyya hi Jesus di Nazareth e Patul idan Jews.”

²⁰ Neitudek humman di tellun ehel, yad Hebrew, yad Latin niyad Greek. Ey dakel ida Jews ni nemidbid nunman, tep neihnup di Jerusalem humman ni nengipetakan dan Jesus.

²¹ Entanni ey kan idan ap-apuddan padi nan Pilate ey “Hullulim eman neitudek ni ‘Patul idan Jews’ et kammuy ‘Huyyan tuu ey kantuy hi-gatu hu patul idan Jews.’ ”

²² Nem kan Pilate ey “Eggak hulluli humman ni intudek ku!”

²³ Yan nengipetakan idan etan ni epat ni sindalu nan hi Jesus ey illa da balwasi tu et i-peng da. Neki-la da etan andukkey ni balwasi tun inebel ni endi kugut tu.

²⁴ Et iuungbal da e kanday “Eleg tayu bi-kia huyya, nem ibinnunut tayu et ngenamung ni hi-gatsu mengella.” Huyya inamnuan etan ni neitudek ni ehel Apu Dios e kantuy

“In-epeng da balwasik niya imbinnunut da hu andukkey ni balwasik.” *

Et humman tu-wangu impahding idan etan ni sindalu.

²⁵ Wadaddadman di inan Jesus, hi agin inetu e hi Maria e ahwan Kelopas et hi Maria Magdalena. Immehneng idad neihnup di krus ni neipetakan Jesus.

²⁶ Inang-ang Jesus hi inetu e kaman-eh-ehng di kad-an etan ni nakappinhed tun disipol tu ey kantuy “Ina, yan nunya ey ibilang mu hi ditten u-ungngam.”

²⁷ Et kantu daman etan ni disipol ey “Ibilang mu hi ditten hi inam.” Neipalpun nunman ni aggew ey ingkuyug nunman ni disipol hi inan Jesus et manha-ad di baley da.

Ya neteyyan Jesus

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49)

²⁸ Inamtan Jesus e ginibbuh tu law ni emin hu pinhed Apu Dios ni meippahding et kantuy “Nawew wak.” Huyya inamnuan ni impatudek Apu Dios.

²⁹ Wadadman hu pimmit ni meinnum et itamel dadman hu bulak et iplat dad paul et itumuk dad bungut Jesus.

³⁰ Sinamtaman Jesus ey kantuy “Negibbuh ngunuk.” Ey inyuung tu ey netey.

³¹ Eleg pinhed idan ap-apun Jews ni mannenng ida etan neipetak di krus ni nunman ni aggew ni pandaddanan da, tep yan kewa-waan

---

* 19:24 19:24 Psalm 22:18

tu ey Sabaduh e daka pakangngillinan peteg tep Piyestah ni Passover. Et lumaw idad kad-an Pilate ni mengibbega hedin dammutun hehpungen da hu heliddan neipetak ma-lat anggegannuy netey ida et dadda ikulung.

³² Et umitu-dak hi Pilate ni sindalu et da hepungen hu heliddan etan ni dewwan edum Jesus ni neipetak.

³³ Nem hedin hi Jesus, da ang-angen ey netey et eleg da hepungen heli tu.

³⁴ Nem hinudpak ni hakey ni sindalun pahul tu hu taglang Jesus ey neukat kuheyaw niya danum.

³⁵ Emin ida huyyan nekapkapy a ey makulug tep inang-ang ku, et mukun intudek ku ma-lat mangulug kayu.

³⁶ Huyya inamnuan ni impatudek Apu Dios ni kantuy “Endi an mehpong ni tu-ngal tu.”

³⁷ Ya hakey mewan ni immamnun impatudek Apu Dios ey ya etan kantuy “Ang-ang-angen dalli etan hinudpak dan pahul.” †

Ya neikulungan Jesus

(Matthew 27:56-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

³⁸ Wada hi Joseph e iArimatea ni limmaw di kad-an Pilate et tu ibega e ellan tu annel Jesus ma-lat tu ikulung. In-abulut Pilate et alen Joseph etan annel Jesus et tu ikulung. Hi Joseph hu hakey ni kamengullug nan Jesus, nem eleg tu peam-amta, tep kaumtakut idan Jews.

³⁹ Hi Nikodemus e hi-gatu la etan limmaw di kad-an Jesus ni hileng ey in-ali tu dama

---

† 19:37 19:37 Sekariah 12:10

bangbanglun kameihha-ad di annel ni netey e ngannganah ni neliman kiloh.

⁴⁰ Et mambaddang idan nengiha-ad nunman ni bangbanglud annel Jesus et libutan dan mablah ni luput, tep humman elaw idan Jews ni daka pemaptek ni annel ni meikkullung.

⁴¹ Ya etan di neihnup di nengipetakan dan Jesus, ey wadadman hu leguntan wada pakekapyan kulung ni endi ni neikulung diman.

⁴² Et gapu tep yan nunman ni aggew ey pandaddanan dan Piyestah ni Passover ey yan kewa-waan tu ey Sabaduh ey ingkulung dadman hi Jesus tep neihnup.

20

Ya netagwan Jesus

(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

¹ Kamangkewa-wan Minggu ey limmaw hi Maria Magdalena di kulung Jesus ey inang-ang tu e naglid etan batun neitengeb di kulung.

² Et mambebessik ni limmaw di kad-an Peter et ya etan nakappinshed Jesus ni disipol tu et kantun hi-gaday “Inla da annel Apu Jesus di kulung, tawwey ngu nengilawwan da!”

³ Et besiken di Peter ni limmaw di kulung.

⁴ Linakhingana etan ni hakey ni disipol hi Peter et mabukul ni dimmateng di kulung.

⁵ Nem eleg humgep. Inhi-dip tu kulung ey attukaw hu annel Jesus, ebuh hu libut ni annel tun wada.

⁶ Dimmateng dama hi Peter et ipa-yuh tun humgep. Ey inang-ang tu dama libut ni annel Jesus

⁷ et ya libut ni ulu tu. Ya etan libut ni ulu tu ey neappil ni neludun.

⁸ Et humgep dama law etan hakey ni disipol et ang-angen tun emin ey kinulug tu e netagwan hi Jesus.

⁹ Tep ingganah nunman ey eleg da awatan etan impatudek Apu Dios ni kantuy metegguan hi Jesus.

¹⁰ Et umenamut ida.

Ya nampeang-angan Jesus nan Maria Magdalena

(Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹¹ Hedin hi Maria, ey hini-yan dad kulung e kaumnanginangih. Inhi-dip tu bawang ni kulung

¹² ey inang-ang tu dewwan anghel e mablah balwasi da e yimmudung idad neiha-adan la nin annel Jesus. Yimmudung etan hakey ni anghel di petek ni nengiulluan Jesus, ey ya etan hakey di andayyan.

¹³ Kandan Maria ey “Kele kaka umnanginangih?” Kantun hi-gaday “Tep illa da annel Apu Jesus ey eggak amta nengilawwan da.”

¹⁴ Inhel tu huyya et manwingi ey wada inang-ang tun tuun immehneng di dingkuggan tu. Hi Jesus humman, nem eleg tu immatunan.

¹⁵ Et kan Jesus ni hi-gatuy “Kele kaka man-nengngih? Hipa muka hemmahemmaka?” Kan Maria na-mu ngu nem hi-gatu etan kamampaptek idan keyew ni neitnem diman et kantun hi-gatuy “Apu, hedin hi-gam hu nengalan annel Jesus, itudum hu mu nengiha-adan et nak alen.”

¹⁶ Himmapih hi Jesus et kantuy “Maria.” Inang-ang Maria ey inimmatunan tu et kantuy “Rabboni.” (Huyya ey ehel ni Hebrew e ya keibbellinan tu ey “Mittuduh.”)

¹⁷ Kan Jesus ni hi-gatuy “Entan tu itettenged ni hi-gak, tep eggak ni lumaw di kad-an Ama. Lakkay kumad kad-an idan kamengullug ni hi-gak e impan-agik et ehelen mun hi-gada e mam-bangngaddak di kad-an Ama e Ameyu dama ey Dios ku niya Dios yu.”

¹⁸ Et lumaw hi Maria Magdalena di kad-an idan disipol Jesus et kantuy “Inang-ang ku hi Apu Jesus.” Et ehlen tun hi-gada inhel Jesus.

*Ya nampeang-angan Jesus idan disipol tu
(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)*

¹⁹ Mahmahdem nunman ni Linggu ey nea-mung ida disipol Jesus e inlekbi da tep ida kaumtatakut idan ap-apuddan Jews. Nem pin-hakkeyey wada hi Jesus e immehneng di kad-an da et kantun hi-gada ey “Meweddan hi-gayu linggep.”

²⁰ Et peang-ang tu liput idan ngamay tun nepatak et ya taglang tun nehudpak. Ey immam-leng idan peteg ni nenang-angan dan Apu Jesus.

²¹ Kan Jesus mewan ey “Meweddan hi-gayu linggep. Ittu-dak dakeyu henin nengitu-dakan Aman hi-gak et kayu mantuttuddu.”

²² Ginibbuh tun inhel huyya ey hineng-aban tudda et kantuy “Dawat yu Ispirituh Apu Dios.

²³ Ya tuun mantuttuyyun liwat tu, ey kanyuy ‘Pessinsahan Apu Dios hu liwat mu,’ ey makulug

ni pessinsahan tu. Nem ya tuun eleg mantutuyyun liwat tu, ey kanyuy 'Eleg pessinsahin Apu Dios hu liwat mu,' ey makulug ni eleg tu pessinsahi."

Ya nengipeang-angan Jesus ni ngamay tun Tomas

²⁴ Hi Tomas e nginedanan dan hi Dupi-il e hakey ni disipol Jesus, ey eleg tu ang-angen hi Jesus, tep endin nunman ni inlian tu.

²⁵ Kan idan edum tun disipol ey "Inang-ang mi hi Apu Jesus." Nem kantuy "Pakkadek ang-angen ku et tedeken ku hu liput ni nepatak di ngamay tu niya mahapul ni keppaen ku etan nehudpak di taglang tu et hannak kuluga e netagwan."

²⁶ Nelabah walun aggew ey neamung ida mewan hu disipol Jesus e wada law hi Tomas ni nunman. Neilekbi habyen, nem endi mewan maptek ey wada hi Jesus e immehneng di kadanda. Kantuy "Meweddan hi-gayu linggep."

²⁷ Et kantun Tomas ey "Ang-ang mu eya ngamay ku et tedeken mu liput ku. Kapam pay eya nehudpak di taglang ku. Entan law pandewadewam, nem kulug mu e netagwannak."

²⁸ Ey kan Tomas ni hi-gatuy "Makulug e hi-gam hu Ap-apu, niya hi-gam hu Dios ku!"

²⁹ Kan Jesus ni hi-gatuy "Kinulug muwak law tep inang-ang muwak. Nem man-am-amleng ni peteg hu tuun kamengullug ni hi-gak, anin ni eleg tuwak ang-angen."

Ya gaputun neitudkan emin eyan neitudek

³⁰ Dakel pay hu impahpahding Jesus ni miracles ni eleg maitudek eyad libluh.

³¹ Nem neitudek ida huyya ma-lat kulugen yu e hi Jesus hu pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu niya ma-lat kulugen yu e hi-gatu hu Ungngan Apu Dios et meidwatan kayun biyag ni endi pappeg tu tep ya yuka pengullug ni hi-gatu.

21

Ya nampeang-angan Jesus idan ni pitun disipol tu

¹ Entanni ey nampeang-ang mewan hi Jesus idan disipol tud kad-an ni baybay di Tiberias. Heninnuy neipahding:

² Wadad Simon Peter, hi Tomas e daka inggadnin hi Dupi-il, hi Nathaniel di Kanah di Galilee, yadda etan dewwan u-ungngan Sebedi et yadda dewwan edum dan disipol Jesus.

³ Kan Peter ey “Umlawwak ni an menebbukul ni deleg.” Ey kan idan edum tuy “Mekillaw kamin hi-gam.” Et mambangkadda et ilallabbi dan nantabukul, nem endin hekey tinebukul da.

⁴ Kamangkewa-wa ey wada hi Jesus e kaman-eh-ehneng di gilig ni baybay, nem eleg da imatunan e hi-gatu humman.

⁵ Immehel ni hi-gada e kantuy “Kaw wada sinebukul yu e aaggik?” Kanday “Tam endi nisin hekey.”

⁶ Kantun hi-gaday “Bekah yu tabukul yud appit ni winannan ni bangsa et dakel ellan yu.” Et bekahen da tabukul dadman ey dakel numan hu netabukul ni deleg et eleg da hangguyud hu tabukul di bangsa tep mebel-at.

⁷ Ey kan etan ni disipol ni nakappinshed Jesus nan Peter ey “Hi-gatu hi Apu Jesus.” Dingngel Peter humman ey nambalwasi tep nammu-lih et dumep-ah et lumaw di kad-an Jesus.

⁸ Nanha-ad ida edum di bangka e daka pan-igguyud hu tabukul ni napnun deleg. Neihnup idad gilig ni baybay e wada hanggatut na-mun ebuh ni mitroh hu kadinawwi da.

⁹ Dimmakal ida ey inang-ang da ngimmaban apuy ni kapampengittangtangan Jesus ni deleg ey wada sinapay.

¹⁰ Kan Jesus ey “I-li kayun deleg ni sinebukul yu.”

¹¹ Limmaw hi Peter di bangka et idekal tu etan tabukul. Napnu tabukul ni etta-teng ni deleg e hanggatut et nelima et tellu. Mebel-at etan tabukul tep napnun deleg, nem eleg mebi-ki.

¹² Kan Jesus ni hi-gada ey “Ikeyuy et mangan itsu.” Ida kaum-e-gen ni mengibbeggan ngadan tun nenang-angan da, tep inamta da e hi-gatu hi Apu Jesus.

¹³ Illa tu etan sinapay niya deleg et iwatwat tun hi-gada.

¹⁴ Huyya pitlutun nampeang-angan Jesus idan disipol tu neipalpun netagwan tu.

Ya nan-ung-ungbalan di Peter nan Jesus

¹⁵ Immipah ida ey kan Jesus nan Simon Peter ey “Simon e u-ungngan John, kaw e-etteng impeminshed mun hi-gak nem yadda eya edum mu?” Kantun Jesus ey “Em, Apu. Inamtam e pinhed dakan hi-gak.” Kan Jesus ni hi-gatuy “Ipaptek mudda kamengullug ni hi-gak

henin kapemaptek ni kamampattul ni impah ni kalneroh.”

¹⁶ Impidwan Jesus e kantun Simon ey “Simon e u-ungngan John, kaw pinhed muwak?” Kan mewan Peter ey “Em, Apu. Inamtam e pinhed dakan hi-gak.”

Kan mewan Jesus ni hi-gatuy “Ipaptek mudda kamengullug ni hi-gak henin kapemaptek ni kamampattul ni impah ni kalneroh.”

¹⁷ Impitlun Jesus et kantuy “Simon e u-ungngan John, kaw pinhed muwak?” Makaggeh law nennem Simon Peter tep kaippenidpidwan Jesus ni e-helen humman ni hi-gatu et kantun Jesus ey “Apu, inamtam ni emin. Inamtam et pinhed dakan hi-gak.”

Kan Jesus ni hi-gatuy “Ipaptek mudda kame-ngullug ni hi-gak henin kapemaptek ni kamampattul ni impah ni kalneroh.

¹⁸ Dengel mu eya makulug ni e-helen ku. Yan muka penikkeni, ey nambalwasi ka ni limmaw kad pinhed mun lawwan. Nem hedin mea-amma kalli, ey iddedew muli ngamay mu et baluden ni edum ni tuu et ilaw dakad eleg mu pinhed ni lawwan.”

¹⁹ Humman inhel Jesus tep pinhed tun amtaen Peter hu elaw alin ketteyyan tu ma-lat kaideyawan Apu Dios. Et kan Jesus nan Peter ey “U-unnud muwak.”

Ya nanghelan Jesus nan hi Peter ni meipanggep nan John

²⁰ Nanligguh hi Peter ey inang-ang tu etan disipol ni nakappinhed Jesus e kameitu-tu-nud ni hi-gada. Hi-gatu la hu neitakdul nan Jesus ni

nengannan dad Jerusalem, et ibega tun hi-gatu hedin hipan hi-gada hu mengihdul ni hi-gatu.

²¹ In-ang-ang Peter nunman ni disipol et kantun Jesus ey “Apu, hipalli dama mekapkapyan hi-gatu?”

²² Kan Jesus nan Peter ey “Kaw hedin kangkuy mannenneng alin mategu ingganah ni pambangngadan ku, ey kaw hipa humman ni hi-gam? U-unnud muwak.”

²³ Gapun nunyan inhel Jesus ey nanhinap e kanday eleg ali mettey humman ni disipol. Nem beken humman ni inhel Jesus, tep kantun ebuh ey “Kaw hedin kangkuy mannenneng alin mategu ingganah ni pambangngadan ku, ey kaw hipa humman ni hi-gam?”

²⁴ Hi-gak hu disipol Jesus ni nenang-ang ni emin idan nunyan neipahding et itudek ku. Ey inamta mi e makulug ida huyyan intudek ku.

Ya nanggillig ni neitudek

²⁵ Dakel ida impahpahding Jesus ni eleg ma-itudek. Tep gullat ni ittudek idan emin et umkulang pay eya puyek ni pengihha-adan idan liblul ni meittudek.

Kallahan, Keley-i
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6